

סוכה פרק חמישי החליל

(סוכה נ, א)

משנה :

החליל חמשה וששה (פעמים שהוא ששה ימים, פעמים חמשה) - זהו החליל (שהיו מחללין) של בית השואבה (לרבות שמחה לבית השואבה; דמפרש במתניתין כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים, כדמפרש וּשְׁאֵבְתֶּם מִיָּם בְּשִׁטּוֹן [ישעיהו יב, ג]), שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב (הלכך: חל יום טוב להיות בשבת - פשו להו ששה חולו של מועד; נמצא חליל ששה; חל יום טוב בחול, הו להו תרי יומי: שבת ויום טוב דלא דחי להו - פשו להו חמשה) .

(סוכה נ, ב)

גמרא :

איתמר: רב יהודה ורב עינא: חד תני 'שואבה' וחד תני 'חשובה'.
אמר מר זוטרא: מאן דתני 'שואבה' לא משתבש, ומאן דתני 'חשובה' לא משתבש: מאן דתני 'שואבה' לא משתבש, דכתיב (ישעיהו יב, ג) וּשְׁאֵבְתֶּם מִיָּם בְּשִׁטּוֹן [ממעיני השושה], ומאן דתני 'חשובה' לא משתבש, דאמר רב נחמן: מצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית (דאמרן לעיל: שיתין נבראו מששת ימי בראשית לקבל הנסכים) .

תנו רבנן: 'החליל דוחה את השבת - דברי רבי יוסי בר יהודה, וחכמים אומרים: אף יום טוב אינו דוחה' .

אמר רב יוסף: מחלוקת בשיר של קרבן (שקרבן צבור טעון שיר מן התורה, כדאמרין במסכת ערכין (דף יא, א) ממכה מקראות; [ומחלוקת] בחליל המכה לפני המזבח בשעת ניסוך היין לתמיד של שחר וניסוך היין לתמיד של בין הערבים: שהלויים עומדין על דוכנם ואומרים שיר, והחליל מכה לפניהם, כדתנן במסכת ערכין (פ"ב מ, ג, דף י, א) 'בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח' ואין אומרים שיר על המזבח אלא על היין, כדאמרין התם, ובאותו חליל נחלק רבי יוסי בר יהודה לומר שהוא דוחה) : דרבי יוסי סבר: עיקר שירה - בכלי, ועבודה היא, ודוחה את השבת (וסבר רבי יוסי עיקר השיר אינו אלא אם כן חליל מכה עם השיר, וכן כנורות ונבלים - הכל כמנין המפורש שם, הלכך עבודה היא, וכי היכי דתמיד דוחה שבת - שיר שלו נמי דוחה שבת) ;

ורבנן סברי: עיקר שירה - בפה, ולא עבודה היא, ואינה דוחה את השבת (הלויים אומרים השיר דבר יום ביומו, כגון לה' הָאֶרֶץ וּמְלֹאָהָ (תהלים כד, א) בראשון, גדול ה' וּמְהִלָּל (תהלים מח, ב) בשני, וכן כולם; ובשבת - שאי אפשר לחליל - אינו דוחה: שאין כלי שיר המצוה; ולקמן ילפינן טעמייהו מקראי) ; אבל שיר של שואבה (שהיה כל הלילה על מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כדקתני במתניתין, והלויים בכנורות ובנבלים) - דברי הכל שמחה (יתירה) היא, (ואינה מן התורה אלא לחבב את המצות) ואינה דוחה את השבת.
אמר רב יוסף: מנא אמינא דבהא פליגי (בעיקר שירה בפה או בכלי) ? דתניא: 'כלי שרת שעשאן של עץ: דבי פוסל, ורבי יוסי בר יהודה

מכשיר' ; מאי לאו בהא קמיפלגי: מאן דמכשיר (עץ לכל כלי שרת) סבר עיקר שירה בכלי (והו להו כלי השיר - כלי שרת) וילפינן מאבובא דמשה (ואבוב היה במקדש מימות משה, והוא של קנה, כדתנן בערכין (דף יב, א); הלכך שאר כלי שרת מיניה ילפינן לאכשורי בשל עץ), ומאן דפסיל סבר: עיקר שירה בפה (וכלי - לבסומי קלא בעלמא הוא, הלכך כלי השיר אינן כלי שרת) ולא ילפינן מאבובא דמשה (ולא ילפינן מינייהו לדמויי כלי שרת לאבוב של משה) ?

לא! דכולי עלמא עיקר שירה בכלי, והכא - בדנין אפשר משאי אפשר קמיפלגי: מאן דמכשיר סבר דנין אפשר משאי אפשר, ומאן דפסיל סבר לא דנין אפשר משאי אפשר (שאר כלים אפשר שיהיו של מתכת, והן מכובדים, הלכך ממנורה ילפינן להו ולא מאבוב של משה, דהתם טעמא משום שאי אפשר לעשות של מתכת, כדמפרש בערכין (דף יב, ב) שצפהו זהב ולא היה קולו ערב - נטלו את ציפוי והיו קולו ערב; ומאן דמכשיר סבר דנין אפשר משאי אפשר, דמכל מקום אשכחן כלי שרת דעץ) .

ואיבעית אימא: דכולי עלמא דעיקר שירה בפה, ואין דנין אפשר משאי אפשר (דכולי עלמא עיקר שירה בפה, וליכא למילף מאבוב; ואם תימצי לומר עיקר בכלי - אפילו הכא מאבוב לא גמר, דאין דנין אפשר משאי אפשר), והכא - במילף מנורה בכללי ופרטי או ברבויי ומיעוטי קא מיפלגי: רבי דריש כללי ופרטי, רבי יוסי בר יהודה דריש ריבויי ומיעוטי:

(יש שדורשין את התורה בכלל ופרט, ויש שדורשים אותה במדת רבוי ומיעוט. הדורשה בכלל ופרט - משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל, הלכך 'כלל ופרט' - אין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו, לפי שהוא פירושו: מהו כלל הכלול למעלה? - זה שאני אומר לך עכשיו ולא

יותר; וכי אתי כלל שני אחר הפרט - בא להוסיף עליו, ודין אם תוסיף עליו את הדומים לו, הלכך 'אי אתה דן' על ידי כלל האחרון - אלא דברים הדומין לפרט שלא נתרבו מתחילה; והדורשה בריבוי ומיעוט - לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל דנימא אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל במשמע - אתי פרט בתראה למעוטי ממשמעותיה, וכי הדר אתי ריבוי אחריני בהדיא - אהני לרבוויי כל מילי, דאלו דברים שהן כעין הפרט - לא איצטריך: דלא אימעטו להו ממיעוטא! והכי אמר בהדיא בפרק 'נגמר הדין' (סנהדרין דף מה, ב) גבי 'כל הנסקלין נתלין': דמאן דדריש ריבויי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה - בלא ריבוי אחרון - כל הדומין לפרט

רבי דריש כללי ופרטי [בפסוק שמות כה, לא: ועשית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנוחה ירקה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו]:

ועשית מנרת - כלל;

זהב טהור - פרט;

מקשה תעשה המנוחה - חזר וכלל; כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא

כעין הפרט: מה הפרט מפורש של מתכת - אף כל של מתכת;

רבי יוסי בר יהודה דריש ריבויי ומיעוטי:

ועשית מנרת - ריבה;

זהב טהור - מיעט;

מקשה תעשה המנוחה - חזר וריבה; ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל;

מאי רבי? - רבי כל מילי; מאי מיעט? - מיעט של חרס (דעל כרחן

מיעוטא - למעוטי אתא, וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכל).

אמר רב פפא:

(סוכה נא, א)

כתנאי (עיקר שיר בפה או בכלי), דתנן: (במסכת ערכין היא נמשנה ערכין פ"ב מ"ד; תוספתא ערכין פ"א

מ"ו), על אחזי כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימין) 'עבדי כהנים היו - דברי רבי

מאיר; רבי יוסי אומר: משפחת בית הפגרים ומשפחת בית ציפריא

(זה שם המשפחות), ומאמאום היו (זה שם מקומם), שהיו משיאין לכהונה

(ישראל מיוחסין היו, שנשיהם האלמנות ובנותם ראויות לינשא לכהנים); רבי חנינא בן

אנטיגנוס אומר: לויים היו (אבל ישראלים פסולין לכך) 'מאי לאו בהא קא

מיפלגי: דמאן דאמר 'עבדים היו' - קסבר עיקר שירה בפה, ומאן

דאמר 'לויים היו' קסבר עיקר שירה בכלי?

ותסברא? רבי יוסי מאי קסבר? אי קסבר עיקר שירה בפה - אפילו

עבדים נמי, אי קסבר עיקר שירה בכלי - לויים אין, ישראלים

לא?!

אלא דכולי עלמא עיקר שירה בפה, ובהא קא מיפלגי: דמר סבר:

הכי הוה מעשה, ומר סבר הכי הוה מעשה.

למאי נפקא מינה?

למעלין מדוכן (הרואה עומד על הדוכן עם הלויים - אינו צריך לבדוק אחריו) ליוחסין (לא

להשיאו מיוחסת) ולמעשר (ולא לתת לו מעשר ראשון - דודאי לוי הוא) קא מיפלגי: מאן

דאמר 'עבדים היו' קסבר אין מעלין מדוכן ליוחסין ולא למעשר

(קסבר: אין סומכין על הדוכן מלבדוק אחריו להעלותו ליוחסין, הלכך לא נזהרו על כך), ומאן דאמר

'ישראל היו' קסבר מעלין מדוכן ליוחסין (שמפני דבר זה לא הרגילו להעמיד

שם עבדים), אבל לא למעשר (שלא נזהרו מלהעמיד שם ישראל), ומאן דאמר 'לויים

היו' קסבר: מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשר (שמפני דבר זה לא

הרגילו להעמיד שם כי אם לויים: כדי שלא יטעו בהם בני אדם להחזיקם כלויים ואינם לויים).

ורבי ירמיה בר אבא אמר (לעיל קאי, אפולגתא דרבי יוסי ברבי יהודה ורבנן, ופליג אדבר

יוסף [דאמר מחלוקת בשיר של קרבן, אך בשיר של שואבה כולי עלמא לא פליגי שאינו דוחה את

השבט]): מחלוקת בשיר של שואבה: דרבי יוסי בר יהודה סבר: שמחה

יתירה נמי דוחה את השבת (הואיל ושמחת מצוה היא ובחליל אין איסור מלאכה אלא שבות

בעלמא), ורבנן סברי: שמחה יתירה אינה דוחה את השבת, אבל בשיר

של קרבן דברי הכל עבודה היא ודוחה את השבת.

מיתיבי: 'שיר של שואבה דוחה את השבת - דברי רבי יוסי בר

יהודה, וחכמים אומרים: אף יום טוב אינו דוחה' תיובתא דרב

יוסף (דאמר: מודה רבי יוסי בשיר של שואבה דלא ידחה)?

תיובתא.

לימא בשיר של שואבה הוא דפליגי, אבל בשיר של קרבן דברי הכל

דוחה את השבת (האי לשון קושיא ובעיא הוא, כלומר: חזינן הכא דבשל שואבה פליגי, ואיכא

למידק: הא בשל קרבן מודו רבנן דדחי) - לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי

(נימא תהוי תיובתא דרב יוסף נמי בהא דאמר לעיל 'בשל קרבן פליגי', והכא דייקין דמודו רבנן ביה, והויא תיובתא בתרתי: בשל שואבה הוי תיובתיה מדרכי יוסי, ובשל קרבן הוי תיובתיה מדרבנן) !
אמר לך רב יוסף: פליגי בשיר של שואבה והוא הדין לקרבן (ומדרבנן לא תותביה), והאי דקמיפלגי בשיר של שואבה - להודיעך כחו דרבי יוסי בר יהודה, דאפילו דשואבה נמי דחי.
והא קתני (במתניתין): 'זהו חליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב' - זהו דאינו דוחה, אבל דקרבן דוחה; מני? אי נימא רבי יוסי בר יהודה, האמר שיר של שואבה נמי דוחה! ? אלא לאו רבנן (דשמעינן להו בדשואבה דלא דחי, וקתני 'זהו' למעוטי דקרבן, אלמא בשל קרבן - מודו), ותיובתא דרב יוסף בתרתי?
תיובתא.

מאי טעמא דמאן דאמר 'עיקר שירה בכלי'?
דכתיב (דברי הימים ב כט, כז) וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ הָעֶלְוֹת הָעֵלָה לְהַמְזַבֵּחַ וּבָעֵת הַחֵל הָעוֹלָה הַחֵל שִׁיר ה' וְהַחֲצָצְרוֹת וְעַל יְדֵי כָּלִי דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (אלמא כלי דוד - שיר ה' קרי ליה) !
מאי טעמא דמאן דאמר עיקר שירה בפה?
דכתיב (דברי הימים ב ה, יג) וַיְהִי כְּאַחַד לַמַּחֲצִיזִים לְמַחֲצִירִים וּלְמַשְׁרָרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד [להלל ולהדות לה' וקהלים קול בחצצרות ובמצלותם ובכלי השיר ובהלל לה'] כי טוב כי לעולם חסדו והבית מלא עֲנַן בֵּית ה' (והכא לא כתיב 'כלים', וחצצרות - לאו כלי שיר נינהו, שהן לתקיעות התמידין והמוספין) !
ואידך נמי - הא כתיב וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ?
הכי קאמר: החל שיר ה' - בפה, [ועל ידי כלי דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל - לבסומי קלא;
ואידך נמי, הא כתיב וַיְהִי כְּאַחַד לַמַּחֲצִיזִים לְמַחֲצִירִים וּלְמַשְׁרָרִים?
הכי קאמר: משוררים דומיא דמחצצרים: מה מחצצרים בכלי - אף משוררים בכלי.

משנה:
מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו;
במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים (כהנים ולוים יורדין מעזרת ישראל שהיא גבוהה לעזרת נשים שלמטה הימנה בשיפוע ההר) ומתקנין שם תיקון גדול (מפרש בגמרא);
מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהם (בראש כל מנורה ומנורה), וארבעה סולמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים (בחורים) מפירחי כהונה, ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג (שמן, ועולים כל אחד בסולמו) שהן מטילין לכל ספל וספל;
מבלאי מכנסי כהנים (ממכנסי בגדי השרד שהיו משל צבור) ומהמייניהן (ומאבנטיהם הישנים) - מהן היו מפקיעין (קורעין לעשות פתילות), צובהן היו מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה (לפי שהמנורות גבוהין חמשים אמה, והר הבית גבוה, והאורה זורחת בכל העיר; וכותל מזרחי - שהוא לסוף עזרת נשים - היה נמוך, כדאמרינן בסדר יומא (דף טז, א), והמנורות עולין למעלה הימנה);

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם

(סוכה נא, ב)

המשך המשנה

באבוקות של אור שבידיהן (זורקין אותם כלפי מעלה ומקבלין אותם, ויש שבקיאין לעשות כן בארבע אבוקות או בשמונה, וזורק זו ומקבל זו וזורק זו ומקבל זו) ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות (מפרש בגמרא);
והלויים ככנורות ובנבלים ובמצלותם ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר - על חמש עשרה מעלות (אורך המעלה ברוחב העזרה, ורוחב המעלה חצי אמה ורומה חצי אמה, כדאמרינן במסכת מדות (פ"ב מ"ג) ובסדר יומא (דף טז, א)) היו רודות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמש עשרה 'שיר המעלות' שבתהלים, שעליהן לשר הקרבן - אצל המזבח היה;)
ועמדו שני כהנים בשער העליון שיוורד מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושני חצוצרות בידיהן;
קרא הגבר - תקעו והריעו ותקעו (זה סימן לילך למלאות המים לניסוך מן השילוח);
הגיעו למעלה עשירית - תקעו והריעו ותקעו;

הגיעו לעזרה (לקרקע עזרת נשים) - תקעו והריעו ותקעו (ובראש השנה (דף לג): יליף בכל תקיעות: פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה, ותרועה באמצע);

היו תוקעין והולכין (באלו שלש אחרונות מאריכין) עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח (היוצא מעזרת נשים להר הבית לשיפולו למזרח, והשער ההוא מכוון כנגד שער שמעזרת ישראל לעזרת נשים, ויורדין ממערב למזרח, וכשהיו נכנסין למקדש - היו הולכין ממזרח למערב דרך עלייה);

הגיעו לשער היוצא ממזרח - הפכו פניהן ממזרח למערב (לצד העזרות וההיכל לומר דבר זה), ואמרו "אבותינו שהיו במקום הזה (בבית הראשון - היו כופרין, ולא היו פניהם לבית אלא) ' [וַיָּבֹא אֹתִי אֶל חֹצֵר בֵּית ה' הַפְּנִימִית וְהִנֵּה פֶתַח הַיֵּכָל ה' בֵּין הָאוֹלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשָׁה אֵישׁ] אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיֵּכָל ה' וּפְנֵיהֶם קִדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיִּתֶם קִדְמָה לְשֹׁמֵשׁ (פסוק הוא [ביחזקאל ח, טז]), ואנו - ליה עינינו".

רבי יהודה אומר: היו שוניין (כופלין אותה, כדמפרש): ואומריין "אנו ליה וליה עינינו".

גמרא:

תנו רבנן: 'מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו; מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כך נחמד מעולם; מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם';

מאי היא (איזה מן הבנינים: של שלמה? או של נחמיה בן חכליה? או של הורדוס - שסתרו ובנאו)?

אמר אביי - ואיתימא רב חסדא: זה בנין הורדוס;

במאי בנין?

אמר רבה: באבני שישא (שייש צבוע לא לבן ולא שחור אלא כעין ירוק בלע"ז ב"ש) ומרמא (שייש לבן); איכא דאמרי באבני שישא כוחלא (שישא צבוע ככחול) ומרמא; אפיק שפה ועייל שפה (שורה של אבנים נכנסה ושורה יוצאה), כי היכי דלקבל סידא; סבר למשעיין בדהבא - אמרו ליה רבנן: שבקיה, דהכי שפיר טפי, דמיתחזי כאדותא דימא (כגלי היס: שהאבנים משונים במראיהן זו מזו, והעינים המסתכלות בהן שוטטות ונראות כאילו גלי היס הם, נדים ונעים).

תניא: 'רבי יהודה אומר: מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים* - לא ראה בכבודן של ישראל; אמרו: כמין בסילקי גדולה היתה (פלטירין גבוהים נקראים 'בסילקאות'), סטיו לפניו מסטיו; פעמים שהיו שם ששים רבוא כיוצאי מצרים, ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים, והיו בה שבעים ואחד קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחד של סנהדרי גדולה (שעשו להם [אנשי אלכסנדריא] סנהדרין), כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא ככרי זהב; ובימה (כעין אלמימבר"א שלנו) של עץ באמצעיתה, וחזן הכנסת (שמש הצבור) עומד עליה והסודרין בידו, וכיון שהגיע לענות אמן (שהיה שליח שלפני התיבה גומר ברכתו, והן לא היו יכולין כולן לשמוע קולו) - הלה מניף בסודר וכל העם עונין אמן, ולא היו יושבין מעורבין אלא זהבין (צורפי זהב) בפני עצמן וכספין (צורפי כסף) בפני עצמן ונפחין (חרשי ברזל) בפני עצמן וטרסיים (חרשי נחושת) בפני עצמן וגרדיים (אורגין) בפני עצמן, וכשעני נכנס שם היה מכיר בעלי אומנתו ונפנה לשם (ונשכר להם למלאכתם), ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו'; אמר אביי: וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן.

* ('דיופלוסטון' - לשון יונית: דיו = שנים; פלו - לשון שרים, כמו 'מטרפולין' וכמו 'דיופולין מרומי' דתענית (דף יח, ב); 'סטון' לשון סטיו, שני סטיון, סטיו כפול לשיבת שרים של אלכסנדריא, שהלכו שם יוחנן בן קרח ושרי החיילים לאחר חורבן בית ראשון בימי ירמיה, ונתיישבו שם; ואף על פי שעלה שם נבוכדנצר והחריב את מצרים ונהרגו מישראל שהלכו שם כמו שנתנבא עליהם ירמיה (מב), עלו בניהם שם לגדולה ועושר עד שהחריבם אלכסנדרוס.)

מאי טעמא איענשו?

משום דעברי אהאי קרא: (דברים יז, טז) [וְכָל הָעָם לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים וְלֹא יֵשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוֹס וְה' אָמַר לָכֵן] לא תספון לשוב בדרך הזה עוד, ואינהו הדור אתו; כי אתא אשכחינהו דהו קרו בסיפרא (דברים כח, מט) 'ישא ה' עליך גוי מרחוק [מקצה הארץ כאשור] ידאך הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו] - אמר: מכדי ההוא גברא (עליו נאמר מקרא זה) בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי, דליה זיקא (גבה הרוח) ואתי ספינתא בחמשא יומי (וגזרת מלך היא להחריבה)! נפל עלייהו וקטלינהו.

במוצאי יום טוב [של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול]:

מאי 'תיקון גדול'?

אמר רבי אלעזר: כאותה ששנינו: ' (העזרת נשים) חלקה היתה בראשונה (ולא היו זיזין יוצאין מן הכתלים), והקיפוה גזוזטרא (נתנו זיזין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב, וכל שנה מסדירין שם גזוזטראות = לוחין שקורין בל"ק, כדי שיהיו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורואות; זהו *זיקוק גדול* דקדמי מתניתין שמתקנין בכל שנה), והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה'.

(סוכה נב, א)

הא הספידא מאי עבדיה?

בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג - היינו דכתיב (זכריה יב, י)
[וְשִׁפְכִי עַל בֵּית דָּוִד וְעַל יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם רִיחַ חַן וְתַחֲנוּנִים] וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֶת אֲשֶׁר דָּקְרוּ וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפַּד
עַל הַיָּחִיד [וְהִמָּר עָלָיו כְּהִמָּר עַל הַבְּכוֹר] [וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֶת אֲשֶׁר דָּקְרוּ - יִסְתַּכְּלוּ בַּהֲרוּג שְׁלֹפְנֵיהֶם, וְסָפְדוּ עָלָיו
כְּמִסְפַּד עַל הַיָּחִיד - כְּאֵדָם הַמִּסְפִּיד עַל בֶּן יָחִיד שֶׁהָיָה לוֹ וּמֵת], אֵלָּא לִמָּאן דֹּאמֵר עַל יֵצֵר הָרַע
שֶׁנֶּהְרַג - הָאֵי הַסְפִּידָא בְּעֵי לִמְעַבְדָּ? שְׂמַחָה בְּעֵי לִמְעַבְדָּ, אִמָּאֵי בְכוּ?
כְּדֹרֶשׁ רַבִּי יְהוּדָה: 'לַעֲתִיד לְבָא מִבֵּיאוֹ הַקָּב"ה לִיֵּצֵר הָרַע וְשׁוֹחֲטוֹ
בְּפָנַי הַצְדִּיקִים וּבְפָנַי הָרָשָׁעִים: צְדִיקִים נִדְמָה לָהֶם כְּהַר גְּבוּהָ,
וְרָשָׁעִים נִדְמָה לָהֶם כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה; הִלְלוּ בּוֹכִינַן וְהִלְלוּ בּוֹכִין:
צְדִיקִים בּוֹכִין (שְׁמֹנָכִים בַּצֵּרֶם שֶׁהָיָה לָהֶם לִכְבוֹשׁ הָרָשָׁע הַזֶּה בַּחֲיָיָה) וְאוֹמְרִים "הָיָא
יְכוּלְנוּ לִכְבוֹשׁ הָרַ גְּבוּהָ כֹּזָה", וְרָשָׁעִים בּוֹכִין וְאוֹמְרִים "הָיָא לֹא
יְכוּלְנוּ לִכְבוֹשׁ אֶת חוֹט הַשְּׁעָרָה הַזֶּה"
וְאָף הַקָּב"ה תִּמָּה עִמָּהֶם, שְׁנֹאמֵר (זכריה ז, י) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינַי שְׂאֲרֵית
הָעָם הַזֶּה בַּיָּמִים הָאֵלֶּם - גַּם בְּעֵינַי יִפְּלֹא [נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת] .

תנו רבנן: 'משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקב"ה: שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר (תהלים ב, ז) אֶסְפְּרָה אֶל חָק (ה' אָמַר אֵלֵי בְנֵי אֱתָנָה) אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְתִּידְךָ (פסוק ח) שְׁאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְנָה גּוֹיָם נַחֲלֶתְךָ [וְאֶחָזְתְּךָ אֶפְסֵי אֶרֶץ] (אֶסְפְּרָה אֶל חָק - אֶסְפֵּר דָּבָר זֶה לַהֲיִית לְחָק וּלְזִכְרוֹן; הַיּוֹם אֶגְלֶה לְבְרִיּוֹת שְׁבַנִּי אֶתְּךָ); וְכִיּוֹן שְׂרָאָה מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שְׁנֵהֲרֹג - אֹמֵר לִפְנֵינוּ: רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: אֵינִי מִבְקֵשׁ מִמֶּךָ אֶלָּא חַיִּים!

אומר לו: חיים? עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר (תהלים כא, ה) חַיִּים שְׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לּוֹ [אַרְבַּע יָמִים עוֹלָם וְעַד] .

דרש רבי עזירא - ואיתימא רבי יהושע בן לוי: שבעה שמות יש לו ליצר הרע:

הקב"ה קראו 'רע', שנאמר (בראשית ח, כא) [וַיִּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל לִבּוֹ לֹא אֶסְפֹּךְ לְקַלְל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם] כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנַּעֲרֹו [וְלֹא אֶסְפֹּךְ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי]; משה קראו 'ערל', שנאמר (דברים י, טו) [וּמַלְתֶּם אֶת עֶרְלַת לִבְבֶּכֶם וְנִעְרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד]; דוד קראו 'טמא', שנאמר (תהלים נא, יב) [לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים] [וְרוּחַ נָכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבִּי] - מכלל דאיכא טמא;

שלמה קראו 'שונא', שנאמר (משלי כה, כא-כב) [אִם רָעַב שֹׁנְאֶךָ] (יצרך הרע רעב ותאב לעבירה) הַאֲכִלְהוּ לָחֶם (הטריחו במלחמתה של תורה, דכתיב לכו לחמו בלחמי (משלי ט, ה)) [וְאִם צָמָא הִשְׁקִיחוּ מַיִם] (תורה, דכתיב בהוּ הוּי כָּל צָמָא לָכוּ לַמַּיִם (ישעיהו נה, א)) [פסוק כב] כִּי גִחְלִים אֶתְּהָ חֲתָהּ עַל רֹאשׁוֹ וְהוּ' יִשְׁלָם לָךְ: אל תקרי 'ישלם לך' אלא 'ישלימנו לך' (שיהא שלם יצרך עמך ואוהבך, ואל ישיאך לחטוא וליאבד מן העולם);

ישעיה קראו 'מכשול', שנאמר (ישעיהו נז, יד) [וְאָמַר] סִלּוּ סִלּוּ פָּנֶי דְרָךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדְּרָךְ עַמִּי

יחזקאל קראו 'אבן', שנאמר (יחזקאל לו, כו) [וְנִתְּתִי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם] וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְּתִי לָכֶם לֵב בָּשָׂר;

יואל קראו 'צפוני' (כדמפרש: צפון בלבו של אדם), שנאמר (יואל ב, כ) [וְאֵת הַצְּפוֹנִי אֲרַחֵק מֵעַלְיָכֶם] [וְהִדְחַתִּי אֶל אֶרֶץ צִיָּה וְשָׁמָּה אֶת פָּנָיו אֶל הַיָּם הַקְּדָמִי וְסָפוּ אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן וְעָלָה בָּאֵשׁוֹ וְתַעַל צַחְנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת].

תנו רבנן:

'(יואל ב, כ) [וְאֵת הַצְּפוֹנִי אֲרַחֵק מֵעַלְיָכֶם] - זֶה יֵצֵר הָרַע, שֶׁצְפוֹן וְעוֹמֵד כְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם;

וְהִדְחַתִּי אֶל אֶרֶץ צִיָּה וְשָׁמָּה - לְמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְהַתְּגוֹרוֹת כַּהֵן אֶת פָּנָיו אֶל הַיָּם הַקְּדָמִי - שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן (שֶׁהוּא כִּים: שֶׁהָיוּ הַכָּל נִקְבָּצִים שָׁם כִּים שֶׁכָּל הַנַּחֲלִים הוֹלְכִים אֵלָיו) וְהַחֲרִיבוּ, וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבוּ; וְסָפוּ אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן - שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי וְהַחֲרִיבוּ וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבוּ;

וְעָלָה בָּאֵשׁוֹ וְתַעַל צַחְנָתוֹ - שֶׁמְנִיחַ אוֹמוֹת הָעוֹלָם וּמַתְּגֵרָה בְּשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (וּמִפְּנֵי שֶׁהֵעֵלָה בָּאֵשׁהּ וְסִרְחוֹן שֶׁהֵנִיחַ הָאוֹמוֹת וְנִתְּגֵרָה בְּיִשְׂרָאֵל) כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת;

אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם!

כי הא: דאביי שמעיה לההוא גברא דקאמר לההיא אתתא: נקדים וניזיל באורחא (נשכים בהשכמה קודם היום; השכמה קרי קדמותא בש"ס), אמר: איזיל אפרשינהו מאיסורא; אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא; כי הוו פרשי מהדדי (שהיו משתי עיירות, והגיעו לפרשת דרכים - פירש זה לכאן וזו לכאן) -

שמעינהו דקא אמרי "אורחין רחיקא (דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו ואי אפשרנו עוד לילך יחד) וצוותין בסימא (אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד - היה נעים צוות שלנו); אמר אביי: "אי מאן דסני לי הוה (אם היה שונאי מתייחד עם האשה) לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה (מלחטוא) " (ועל עצמו היה אומר); אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער (נשען על בריח הדלת כאדם שמחשב ומצטער); אתא ההוא סבא, תנא ליה: 'כל הגדול מחבירו - יצרו גדול הימנו'.

אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו, ה) [וַיִּרָא ה' כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֵר מַחְשַׁבְתּוֹ לָבוֹ] רַךְ

(סוכה נב, ב)

רַע כָּל הַיּוֹם (כל היום רעתו מתוספת).

אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לז, לב) [צוּפָה רָשָׁע לַצִּדִּיק וּמִבִּקֵּשׁ לְהַמִּיתוֹ, וְאֵלֵּמָּלָא הַקֶּב"ה שְׁעוֹזֵר לוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בתהלים לז, ג) 'ה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ וְלֹא יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ].

תנא דבי רבי ישמעאל: 'אם פגע כך מנוול זה (יצר הרע) - משכהו

לבית המדרש; אם אבן - הוא נימוח; אם ברזל הוא - מתפוצץ;

'אם אבן הוא נימוח' - דכתיב (ישעיהו נה, א) הוּי כָּל צָמָא לָכוּ לַמַּיִם [וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שְׁבָרוֹ וְאֵלָיו וְלָכוּ שְׁבָרוֹ בְּלוֹא כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב] (נמשלה תורה למים), וכתב (איוב יד, יט) אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מַיִם [תִּשְׁטֹף סִפְיָהּ עֶפְרָא אֶרֶץ וְתִקְוַת אָנוּשׁ הָאֲבֹדֶת]

'אם ברזל הוא מתפוצץ' - דכתיב (ירמיהו כג, כט) הָלוֹא כֹה דִּבַּרְתִּי כְּאֵשׁ נָאֻם ה' וּכְפִטִישׁ יִפְצֹץ סֵלַע (והאש מפעפע את הברזל, והיינו מתפוצץ; שהניצוצות ניתזין ממנו).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: יצר הרע מסיתו לאדם בעולם הזה ומעיד עליו לעולם הבא, שנאמר (משלי כט, כב) **מִפְנֵק מְנַעַר עֲבָדוֹ** (יצר הרע הוא עבדו של אדם: שאם רצה - הרי הוא מסור בידו, שנאמר [בראשית ד, ז] **וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ**) **וְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה מְנוּן**, שכן באטב"ח של רבי חייא קורין לטהרה 'מנון' (אלפא ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו - הרי עשירות; י"צ כ"פ ל"ע מ"ט - הרי מאות; ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם - הרי אלפים, ונשארו הנ"ך שלא היה לה"א בן זוג בעשירות, ולא לנו"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות, ולא לכ"ף בן זוג באלפים; וחברים יחד נמצא דרך אלף בית זה 'טהרה' - מנון: סמ"ך מן מ"ט במקום מ"ם; ה"א מן ה"ן במקום נו"ן, דלי"ת מן ד"ו במקום וי"ו, ועוד ה' במקום נו"ן.) [הב"ח: אלה דברי הערוך, אבל רש"י פירש בעין יעקב פירש אטב"ח הוא חילוף האותיות: א-ט ב-ח ג-ז ד-ו [עד כאן שסכומם 10] י-צ כ-פ ל-ע מ-ט [עד כאן שסכומם 100] ק-ת ר-ש [עד כאן שסכומם 500] ונשארו אות ה ואות נ, שנעשו זוג, ולפי זה: ס-מ ה-נ ד-ו ה-ן]

רב הונא רמי: כתיב (הושע ד, יב) **[עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו] כי רוח זנונים התעה [ו]יזנו מתחת אלהיהם** וכתוב (הושע ה, ד) **[לא יתנו מעלליהם לשוב אל אלהיהם כי רוח זנונים בקרבם] ואת ה' לא ידעו?** בתחלה התעם (תעות בעלמא), ולבסוף בקרבם (משמע נטוע בלבם).

אמר רבא: בתחלה קראו 'הלך' (עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו) 'ולבסוף קראו 'אורח' (אכסנאי) 'ולבסוף קראו 'איש' (בעל הבית) ' שנאמר (בדוד ובת שבע קאי דקאמר ליה נביא לדוד על יצר דע הבא עליו): **וַיָּבֹא הֵלֶךְ לְאִישׁ הָעֵשִׂיר וַיַּחְמַל לִקְחַת מִצֵּאֲנוֹ וּמִבְּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאֶרֶחַ [הבא לו], וכתוב (המשך הפסוק) וַיִּקַּח אֶת כְּבִשְׁתׇּ הָאִישׁ הָרֹאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו.** אמר רבי יוחנן: אבר קטן יש לו לאדם (גוייה גיד), מרעיבו (בתשמיש) - שבע (בכח שלם), משביעו - רעב (גופו חסר כח ורעב לעת זקנה), שנאמר (הושע יג, ו) **כְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּרְסוּ לָבָס עַל כֵּן שָׁכַחְנִי**.

אמר רב חנא בר אחא: אמרי בי רב: ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן: גלות (שהגלה את ישראל), כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע; גלות - דכתיב (ישעיהו נב, ה) **וְעַתָּה מִי מִה לִּי פֹה נָאִם ה' כִּי לָקַח עָמִי חֲנָם** [משלו משליו יהלילו נאם ה' ותמיד כל היום שמי מואץ] (מה לי פה זו היא חרטה); כשדים - דכתיב (ישעיהו כג, יג) **הֵן אֶרֶץ כְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה** [אשור יסדה לציים הקימו בחיניו בחוניו עררו ארמנותיה שמה למפלה] (לא היה - אינו כדי והלואי לא היה); ישמעאלים - דכתיב (איוב יב, ו) **וְשָׁלְיוֹ אֱהָלִים לְשָׁדִדִים וּבִטְחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל לְאִשֵּׁר הַבֵּיא אֱלֹהֵי בְּיָדוֹ** (אהלים לשדדים אלו ערביים השוכנים באהלים במדברות ורועים מקנה כל ימיהם, וכתוב סיפיה דקרא לְאִשֵּׁר הַבֵּיא וגו', כלומר: הוא עצמו גרם לו: הרגזתו שהביאם בעולם); יצר הרע - דכתיב (מיכה ד, ז) **[ביום ההוא נאם ה' אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבְּצָה] וְאִשֵּׁר הָרְעִיתִי** (וישא דקרא אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבְּצָה וְאִשֵּׁר הָרְעִיתִי: אני בראתי את יצר הרע המחטיאם, וגרמתי להם כל זאת).

אמר רבי יוחנן: אלמלא שלש מקראות הללו (המעידין שהעונות והזכויות בידו ותוכן הלבבות) - נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל: חד - דכתיב (מיכה ד, ז) **[ביום ההוא נאם ה' אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבְּצָה] וְאִשֵּׁר הָרְעִיתִי**; וחד - דכתיב (ירמיהו יח, ו) **[הַכִּיּוֹצֵר הַזֶּה לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת לָכֵם בֵּית יִשְׂרָאֵל נָאִם ה'] הִנֵּה כַּחֲמֹר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם [בְּיַד בֵּית יִשְׂרָאֵל]; ו אידך (יחזקאל לו, כב) **[וְנָתַתִּי לָכֵם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם] וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֵם לֵב בָּשָׂר**; רב פפא אמר: אף מהאי נמי: (יחזקאל לו, כב) **וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם [ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם]**.**

(זכריה ב, ג) **וַיֵּרָאֵנִי ה' אֶרְבָּעָה חֲרָשִׁים** (אומנים) - מאן נינהו ארבעה חרשים? אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: משיח בן דוד, ומשיח בן יוסף (משיחים - שניהם חרשים לבנין בית המקדש), ואלוהו (אלוהו חרש אבן שבנה מזבח בהר הכרמל, ומצינו שהוא עתיד להשתלח), וכהן צדק (הוא שם בן נח, ונקרא 'חרש': וַיַּחַק חֲרָשׁ אֶת צִרְיָ [ישעיהו מא, ז] ובבראשית רבה (פרשה מ"ג) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיזקו; וקראו חרש על שם בנין התיבה שבנה עם אביו). מתיב רב ששת: אי הכי, היינו דכתיב (בתריה זכריה ב, ד) **[וְאָמַר מֶה אֵלֶּה בְּאֵיִם לַעֲשׂוֹת] וַיֹּאמֶר אֵלֶּה הַקִּרְנוֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת יְהוָה** [כפי איש לא נשא ראשו ויבאו אלה להחריד אתם

לִידוֹת אֶת קְרָנוֹת הַגּוֹיִם הַנְּשָׂאִים קֶרֶן אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה לְזִרוּתָהּ [- הַנִּי לְשׁוּבָה אֶתוֹ] אֱוֹלִי : אֱלֹהִים
בְּאוֹ לְשִׁבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹלֵיכֶם לְגִוְלָהּ , וְלֹא לְהוֹשִׁיעֶם] ! ?
אִמֵּר לִי : שְׁפִיל (הַשְׁפֵּל עֲצֻמָּךְ לְתַחֲתִית הַמִּקְרָא לְסוּפֹ) לְסִיפִיָּה דְקָרָא : (דֹּאֲלֵה הַקְרָנוֹת)
וְיָבֹאוּ אֵלֶיהָ לְהַחְרִיד אֶתְּם לִידוֹת אֶת קְרָנוֹת הַגּוֹיִם הַנְּשָׂאִים קֶרֶן אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה לְזִרוּתָהּ (סוּף הַפְסוּק)
הוֹכִיחַ שֶׁתַּחֲלִיתוֹ אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּחֹרָשִׁים אֲלָא בְּאוֹמוֹת : שֶׁכֶּשֶׁשָּׂאֵל הַנְּבִיא אֶת הַמֶּלֶךְ מֶה אֵלֶּה הַחֹרָשִׁים , אִמֵּר לוֹ
אֵלֶּה הַקְרָנוֹת , כִּלּוּמֹר : אוֹמוֹת הַלֵּלוּ אֲשֶׁר זָרוּ אֶת יְהוּדָה... וְיָבֹאוּ אֵלֶּה הַחֹרָשִׁים לְהַחְרִיד אֶתְּם הַקְרָנוֹת לִידוֹת אֶת
קְרָנוֹת הַגּוֹיִם) !

אִמֵּר לִי : בְּהַדִּי חֲנָא בְּאִגְדָּתָא לְמָה לִי (מָה לִי אֲצִלוּ בְּהַגְדָּה? בְּקִי הוּא בְּהַגְדָּה מִמֶּנִּי ,
וְלֹא אוֹכֵל לוֹ) !

(מִיכָה ה, ד) וְהִיָּה זֶה שְׁלוֹם אֲשׁוּר כִּי יָבֹוא בְּאַרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבָעָה רָעִים
וְשָׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם ;
מֵאֵן נִינְהוּ שְׁבָעָה רָעִים ?

דוֹד בְּאִמְצַע ; אָדָם , שֶׁת , וּמִתּוֹשֵׁלַח מִיִּמִּינוֹ (מִן הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ קוֹדֵם הַמְּבֹול , שֶׁלֹּא
חֲטָאוּ עַד דּוֹר אֲנוֹשׁ , כְּדִכְתִּיב (בְּרֵאשִׁית ד, כו) אֲזִי הוֹחֵל לְקָרָא בְּשֵׁם ה' ; מִתּוֹשֵׁלַח צַדִּיק גִּמּוּר הִיָּה , כְּדֹאֲמַרִּין ב' חֲלֵק'
(סְנֵהֲדִין דף קח, ב) : שְׁבַעַת יָמִים שֶׁנִּתְּלוּ לְדוֹר הַמְּבֹול הֵן יָמֵי אֲבֵלוֹ שֶׁל מִתּוֹשֵׁלַח , אֲבֵרָהִם יַעֲקֹב וּמֹשֶׁה
בְּשִׁמְאֵלוֹ ; (לֹא יָדַעְתִּי בָהֶם טַעַם ; כְּמִדּוּמָה לִי דֹאֲמַרִּין בְּעֵלְמָא : 'וַיִּצְחַק לְהִיכֵן אֲזָל? - לְהַצִּיל בְּנֵי מִדְיָנָה
שֶׁל גִּיהֶנָם , כְּדִכְתִּיב (יִשְׁעִיָּהוּ סג, טז) כִּי אֶתְּהָ אֲבִינוּ (מִדְרַשׁ יִלְקוּט מִיכָה ה))
וּמֵאֵן נִינְהוּ שְׁמֹנֶה נְסִיכֵי אָדָם ? יִשִּׁי , וְשֹׁאוֹל , וְשִׁמְשׁוֹאֵל , עֲמוּס , וְצַפְנִיָּה ,
(עֲמוּס וְצַפְנִיָּה מִן הַנְּבִיאִים הָיוּ) צַדִּיקָה , וּמִשִּׁיחַ , וְאֱלִיָּהוּ .

(מְנוֹרוֹת שֶׁל זֶהב הָיוּ שֵׁם , וְאַרְבַּעַת סְפָלִים שֶׁל זֶהב בְּרֹאשֵׁיהֶם ו) אֲרַבְעָה סוּלְמוֹת
[לְכָל אֶחָד וְאֶחָד] :
תֵּנָא : 'גּוֹבְהָה שֶׁל מְנוֹרָה חֲמִשִּׁים אֲמָה' .

וְאַרְבַּעַת יִלְדִים שֶׁל פְּרָחִי כְהוֹנָה וּבִידֵיהֶם כְּדִי שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים
לוֹג [שֶׁהֵן מְטִילִין לְכָל סְפָל וְסְפָל] :
אִיבְעִיא לְהוֹ : מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג כּוֹלְהוּ (לְאַרְבַּעַת הַיִּלְדִים זֶהוּ שְׁלֹשִׁים לְכָל חֵד) ?
אוֹ דְלִמָּא לְכָל חֵד וְחֵד ?
תֵּא שִׁמְעָ : 'וּבִידֵיהֶם כְּדִי שֶׁמֶן שֶׁל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים לוֹג שֶׁהֵם כּוֹלֵם מֵאָה
וְעֶשְׂרִים לוֹג' .

תֵּנָא : 'וְהֵן - מְשׁוּבְחִין הָיוּ (בְּדַבָּר זֶה הָיוּ מְשׁוּבָּחִים בְּכַחַם) יוֹתֵר מִבְּנֵה שֶׁל
מִרְתָּא בְּתִיּוֹס (כֹּהֵן הִיָּה) ; אִמְרוּ עַל בְּנֵה שֶׁל מִרְתָּא בְּתִיּוֹס שֶׁהִיָּה
נוֹטֵל שְׁתֵּי יְרִיכוֹת שֶׁל שׁוֹר הַגָּדוֹל שֶׁלְקוֹחַ בְּאַלְף זֹז , וּמִהַלֵּךְ (בְּכַבֵּשׁ
בְּנַחַת) עֵקֶב כְּצֵד גּוֹדֵל (עֵקֶב רָגַל אֶחָד בְּצֵד גּוֹדֵל שֶׁל חֲבִירָתָהּ , וּדְרֹךְ נוֹשֵׂאִי מִשְׁאוֹי לְרוֹץ) , וְלֹא
הַנִּיחוּהוּ אַחֲיוֹ הַכְּהֻנִּים לַעֲשׂוֹת כֵּן (לְהוֹלִיךְ שְׁנֵי אֲבִירִים אֲלָא כְּמִנִּין מִמְּפֹרֶשׁ בְּסֹדֵר יוֹמָא
(פ"ב מ"ז, דף כו, ב) : פֶּד קֶרֶב בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַת [כֹּהֲנִים]) מְשׁוּם (מִשְׁלִי יד, כח) בְּרָב עִם הַדֹּרֶת מְלֶךְ [וּבְקֶאֱפֶס לֹאִם
מִחֲתֵת רְזוּן] .

מֵאִי 'מְשׁוּבְחִים' ? : אֵילִימָא מְשׁוּם יוֹקְרָא (כּוֹבֵד הַמִּשְׁוִי) - הַנִּי יִקְרִי
טְפִי (שְׁתֵּי יְרִיכוֹת כֹּאִילוּ כְּבִידוֹת מִשְׁלֹשִׁים לוֹג) !
אֲלֹא הֵתֵם כְּבֵשׁ וּמְרוּבַע וְלֹא זִקִּיף (הַכְּבֵשׁ הִיָּה מִשְׁפַּע בְּשִׁיפּוֹעַ אוֹרֶךְ קְרוֹב אַרְבַּע אֲמוֹת
שִׁיפּוֹעַ לְכָל אֲמָה גּוֹבָה דְשִׁתִּים וְשְׁלֹשִׁים אֲמָה אוֹרֶךְ לְתַשְׁעָה גּוֹבָה) , הַכֹּא סוּלְמוֹת וְזִקִּיף
טוֹבָא .

וְלֹא הִיָּה חֲצֵר בִּירוּשָׁלַיִם [שְׂאִינָה מֵאִירָה מֵאוּר בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה] :
תֵּנָא :

(סוֹכָה נג, א)

'אִשָּׁה הִיָּתָה בּוֹרֶרֶת חֲטִיִּם לְאוּר שֶׁל בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה' .

חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשָׂה [הָיוּ מְרַקְדִין בְּפִנְיָהֶם בְּאֲבוֹקוֹת שֶׁל אוֹר שְׁבִידֵיהֶן
וְאוֹמְרִים לְפִנְיָהֶם דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתוֹשְׁבָחוֹת] :
תֵּנוּ רַבָּנִין : 'יֵשׁ מֵהֵן אוֹמְרִים (הֵינּוּ תוֹשְׁבַחְתָּא דְּמִתְנִיתִין : שֶׁמִּשְׁבַּחִין לְהַקְבִּיָּה עַל כֹּךְ)
"אֲשֶׁרִי יִלְדוּתָנוּ שֶׁלֹּא בִיִּישָׁה אֶת זִקְנוֹתָנוּ" (שֶׁלֹּא עֲבַרְנוּ עֲבִירָה בִּילְדוּתֵינוּ לְבִישׁ
אֶת זִקְנוֹתָנוּ) - אֲלוֹ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשָׂה (כָּל חֲסִיד הוּא חֲסִיד מַעֲיָקְרוּ) ;
וְיֵשׁ מֵהֵן אוֹמְרִים "אֲשֶׁרִי זִקְנוֹתָנוּ שֶׁכִּפְרָה אֶת יִלְדוּתָנוּ" - אֲלוֹ בַעֲלֵי
תְּשׁוּבָה ;
אֲלוֹ וְאֲלוֹ אוֹמְרִים "אֲשֶׁרִי מִי שֶׁלֹּא חָטָא וְמִי שֶׁחָטָא יָשׁוּב וְיִמְחֹל
לוֹ" .

תניא: 'אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: (דורש היה לרבים שלא יחטאו, בשמו של הקב"ה) אם אני כאן - הכל כאן (כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו - יהא כבודו קיים, ויבאו הכל כאן), ואם אני כאן (ואם תחטאו ואסלק שכינתי) - מי כאן (מי יבא כאן)?

הוא היה אומר כן: למקום שאני אוהב - שם רגלי מוליכות אותי (הכי גרסינן בתוספתא: הוא היה אומר למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי; אם אתה תבא לביתי); אם תבא אל ביתי - אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבא אל ביתי - אני לא אבא אל ביתך, שנאמר (שמות כ, כב) [מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֶמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרְךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ]; אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים (שחתכו את ראשו והטילוהו למים והכיר בו שהוא רוצח ופגעו בו עכשיו לסטים כיוצא בו), אמר לה "על דאטפת (על שהצפת גלגולות של אחרים במים) אטפוך (הציפוך אחרים עכשיו); (לסוף) ומטיפיך יטפון (עוד יבא יום ויציפו גולגולתם של אלו שהרגוך) '.

אמר רבי יוחנן: רגלוהי דבר איניש אינון ערביין ביה: לאתר דמיתבעי (למקום שנגזר עליו למות בו משם הוא מתבקש ליטול נשמתו) - תמן מובילין יתיה (לשם רגליו מוליכות אותו).

הנהו תרתי כושאי (על שם שהיו יפים קרי להו הכי) דהוו קיימי קמי שלמה: אליהרף ואחיה בני שישא סופרים דשלמה הוו [פסוק הוא במלכים (מלכים א ד, טז) שהיו סופרים לשלמה: אֶלְיָהֲרָף וְאַחִיָּה בְנֵי שִׁישָׁא סֹפְרִים יְהוֹשֻׁפָּט בֶּן אֲחִילֹד הַמִּזְכִּיר]; יומא חד חזייה למלאך המות דהוה קא עציב, אמר ליה: אמאי עציבת?

אמר ליה: דקא בעו מינאי (אלו מתבקשים ממני למעלה) הני תרתי כושאי (שהגיע זמנם למות) דיתבי הכא! (ולא היה יכול ליטול נשמתם כיון שלא נגזר עליהם למות כי אם בשער לזו).

מסרינהו (שלמה) לשעירים (לשדים, שהוא היה מלך עליהם, כדכתיב (דברי הימים א כט, כג) וַיִּשָּׁב שְׁלֹמֹה עַל כָּסָא ה' לְמֶלֶךְ: שַׁמְלָךְ עַל הָעֲלִיּוֹנִים וְעַל הַתַּחְתּוֹנִים), שדרינהו למחוזא דלוז (עיר שאין מלאך המות שולט בתוכה, כדאמרינן בסוטה (דף מו, ב); כי מטו למחוזא דלוז - שכיבו! למחר חזיא מלאך המות דהוה קבדח, אמר ליה: אמאי בדיחת?

אמר ליה: באתר דבעו מינאי - תמן שדרינהו!

מיד פתח שלמה ואמר: רגלוהי דבר איניש - אינון ערביין ביה: לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה (לשמים משלמין ערבותן ומוליכין אותו למקום שמתבקש שם).

תניא: 'אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח בשמחת בית השואבה - היה נוטל שמנה אבוקות של אור, וזורק אחת ונוטל אחת, ואין נוגעות זו בזו; וכשהוא משתחוה - נועץ שני גודליו (של שתי ידי ונשען עליהן) בארץ ושוחה ונושק את הרצפה (לקיים מה שנאמר פִּרְצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִנֶיהָ (תהלים קב, טו)) וזוקף, ואין כל כריה יכולה לעשות כן, וזו היא קידה' (האמורה בכתובים, דאמר מר [ברכות לד, ב; מגילה כב, ב; שבוועות טז, ב] קידה על אפים: אין לו להשתטח להגיע לארץ גופו אלא פניו בלבד, מי שיוודע ויכול לעשות כן; ובדורו של רבן שמעון לא היה אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן אלא הוא) '.

לוי אחוי קידה קמיה דרבי, ואיטלע (נעשה חיגר, לפי שכשזוקף גופו מאליו ואינו נשען על ידיו בחזקה לדחוף גופו למעלה - נמצא כל אונס זקיפתו על מתניו), והא גרמא ליה.

והאמר רבי אלעזר: לעולם אל יטיח (יזרוק, לשון פִּמְטָחוּי קִשְׁתָּ (בראשית כא, טז)) אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה (במסכת תענית (דף כה, א): עלית וישבת לך במרום ואי אתה משגיח על בניך) ואיטלע, ומנו? - לוי' [כלומר: נעשה חיגר בגלל הטחה כלפי מעלה ולא בגלל שהראה קידה] ?

הא והא גרמא ליה (נענש בהטחת דברים, ונענש בשעת המאורע, כדאמרינן במסכת שבת (דף לב, א) זַפַּל תּוֹרָא חֲדָד לְסַכִּינָא').

לוי הוה מטייל קמיה דרבי (בביתו, שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמחו, שהיה דואג תמיד בצרת ישראל, ובחוליו, כדאמרינן בנדרים (דף ג, ב) יומא דמחין ביה רבי - אתי פורענות לעלמא) בתמני סכיני; שמואל קמיה שבור מלכא (מלך פרס היה) בתמניא מזגי חמרא (כוסות זכוכית מלאים יין ואין היין נשפך); אביי קמיה דרבה בתמניא ביעי, ואמרי לה בארבעה ביעי.

תניא: 'אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו; כיצד? - שעה ראשונה תמיד של

שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה'. (רבי יהושע בן חנניה. מן הלויים המשוורים היה, כדאמר בערכין (דף יא, ב) 'מעשה ברבי יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת זלתות אצל רבי יוחנן בן גודגא, אמר לו: בני, חזור לאחור, שאתה מן המשוורים ולא מן המשוועים') איני! והאמר רבי יוחנן: שבועה שלא אישן שלשה ימים - מלקין אותו וישן לאתר!?! (מלקין אותו שנשבע לשוא, ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר; ובשבועות (דף כט, א) תנן דהיינו שבועת שוא, וחייבים על זדונה מכות, וכגון שהתירו בו.) אלא הכי קאמר: לא טעמנו טעם שינה: דהו מנמנמי אכתפא דהדדי.

חמש עשרה מעלות:

אמר ליה רב חסדא לההוא מדרבנן דהוי קמסדר אגדתא קמיה, אמר ליה: שמיע לך הני חמש עשרה מעלות כנגד מי אמרם דוד? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: בשעה שכרה דוד שיתין (ולא סבירא ליה שמששת ימי בראשית נבראו; ואי סבירא ליה - שמא נתמלאו עפר או צורות וצריך לכרות) - קפא תהומא ובעי למשטפא עלמא (צף התהום למעלה ויצא; ויצף הַבְּרִזָּל מתרגמין 'וקפא פרולא' (מלכים ב' 1, 1)). - אמר דוד חמש עשרה מעלות והורידן. אי הכי חמש עשרה 'מעלות'? 'יורדות' מיבעי ליה!?! אמר ליה (רב חסדא, לדידיה): הואיל ואדכרתן - הכי אתמר: בשעה שכרה דוד שיתין, קפא תהומא, ובעא למשטפא עלמא; אמר דוד: מי איכא דידע (דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל, והוא היה שם) אי שרי למכתב שם

(סוכה נג, ב)

אחספא ונשדיה בתהומא ומנח? ('אחספא' - מפני שהחרס צולל ויורד ואינו צף, כדי שירד וינוח על הנקב; ובאגדת דספר שמואל מפורש שמצאו דוד על פני נקב התהום, וכתוב בו שהיה שם מששת ימי בראשית.)

ליכא דקאמר ליה מידי.

אמר דוד: כל דידע למימר ואינו אומר - יחנק בגרונו. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו (לבדוק את הסוטה, ואם טהורה היא - יהא שלום ביניהם) אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים (שכתב במגילה יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה (במדבר ה, כא), כדכתיב וכתב את האלת האלה הלחן בספר ומחה אל מי המים (במדבר ה, כג), לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה! אמר ליה: שרי! כתב שם אחספא ושדי לתהומא, ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי; כי חזי דנחית טובא - אמר: כמה דמידלי טפי מירטב עלמא (כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ - מתלחלח העולם והארץ מצמחת פירותיה)! אמר חמש עשרה מעלות (ט"ו מזמורים של שיר המעלות) - ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי, ואוקמיה באלפי גרמידי.

אמר עולא: שמע מינה סומכא דארעא (עובי הארץ עד התהום) אלפי גרמידי. והא חזינן דכרינן פורתא ונפקי מיא?

אמר רב משרשיא: ההוא - מסולמא דפרת (מעלות העשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע, לפי שפרת גבוה מוצאו מאד, כדאמרינן בבכורות (דף נה, א): כל הנהרות למטה מפרת; ומים היוצאים מהר גבוה - אם דרך מתוקן להם - עולין על הר כיוצא בו ולא יותר; לפיכך אף החופרים בהרים שבבבל הסמוכה לפרת מוציין מים).

ועמדו כהנים בשער העליון שיורד [מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושני חצוצרות בידיהן; קרא הגבר - תקעו והריעו ותקעו]: בעי רבי ירמיה: למעלה עשירית, דנחית חמשה וקאי אעשרה? או דלמא דנחית עשרה וקאי אחמשה (עמדו על חמשה: שעדיין יש חמש מעלות לירד עד עזרת הנשים)? תיקו.

תנו רבנן: 'ממשמע שנאמר [ויבא אתי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח קעשרים וחמשה איש אחריהם אל היכל ה'] ופניהם קדמה [והמה משתחויתם קדמה לשמש] [יחזקאל ח, טז] איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' (שהיו עומדים פתח ההיכל, כדכתיב ברישיה דקרא: והנה פתח היכל ה'... קעשרים וחמשה איש ולא הוה ליה למיכתב אלא ופניהם קדמה וממילא ידענא דאחוריהם אל היכל ה', שהיכל הוא במערב ופתחו בכותל מזרחי)? אלא מה תלמוד לומר אחריהם אל

היכל ה' - מלמד שהיו פורעין (מגליל) עצמן ומתריזין (ריעי) כלפי מטה'. [כלפי מטה - לשון נקיה]

אנו ליה וליה עינינו:
איני! והאמר רבי זירא: כל האומר 'שמע' 'שמע' (פסוקא פסוקא ותני ליה) כאילו אמר 'מודים' 'מודים' (דתנן (ברכות פ"ה מ"ג, דף לג, ב) 'משתיקין אותו', משום דמייחזי כשתי רשויות) !?
אלא הכי אמרי: והמה משתחיתם קדמה, ואנו ליה מודים, ועינינו ליה מיחלות (דכיון דאתרי מילי קמדכר ליה תרי זימני ולא אחדא מילתא תרי זימני - לית לן בה) .

משנה:
אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש (בכל יום, כדמפרש ואזיל: פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע - חשיב ליה תלת), ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה;
בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש: שלש לפתיחת שערים (שערי העזרה), ותשע לתמיד של שחר (כשהיו מנסכין את נסכי התמיד - הלויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר: שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות, ומשתחיים העם כדתנן במסכת תמיד (פ"ז מ"ג) 'הגיעו לפרק תקעו והשתחו העם, על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחוה', ועל כל תקיעה היתה תרועה באמצע ופשוטה לפנייה ולאחריה), ותשע לתמיד של בין הערבים; ובמוספין (ביום שיש בו מוסף) היו מוסיפין עוד תשע (לשיר של מוספין); ובערב שבת היו מוסיפין שש: שלש להבטיל את העם ממלאכה (כדמפרש בשילהי 'במה מדליקין' (שבת דף לה, ב)) ושלש להבדיל בין קדש לחול (כשקדש היום, להודיע שחשכה ויש מעתה חיוב סקילה במלאכה);
ערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה: שלש לפתיחת שערים (כמו בכל יום); (שבעה שערים היו בעזרה) שלש לשער העליון (דאמרן לעיל קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו) ושלש לשער התחתון (דאמרן לעיל: 'הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו והיו מאריכין בהן עד שהגיעו לשער היוצא למזרח' - והוא שער התחתון; ובגמרא מפרש אמאי לא חשיב שלש של מעלה העשירית); ושלש למילוי המים (אחר שמלאום ושבו ובאו להן לעזרה דרך שער המים, ותנן לעיל בפרק 'לולב וערבה' (פ"ח מ"ט; דף מח, ב) 'הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו'), ושלש על גבי מזבח (כשזוקפין את הערבה, כדתנן בפרק לולב וערבה לעיל (פ"ד מ"ה, דף מה, א) 'זוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו'): תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ותשע למוספין; שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול.

גמרא:
מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא: 'רבי יהודה אומר: הפוחת - לא יפחות משבע, והמוסיף לא יוסיף על שש עשרה'.
במאי קא מיפלגי?
רבי יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה - אחת היא (מצוה אחת הן, וחדא חשיב להן), ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד.
מאי טעמא דרבי יהודה?
אמר קרא (במדבר י"ה) ותקעתם תרועה [ונסעו המחנות החגים קדמה, וכן בפסוק ו: ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החגים תימנה תרועה ותקעו למסעיהם], אלמא תרועה ותקיעה אחת היא (כלומר: מדקרי לתרועה 'תקיעה' - שמע מינה חדא היא).
ורבנן?
ההוא - לפשוטה לפנייה ולאחריה הוא דאתא (מהכא ילפינן לה בראש השנה (דף לד, א): דכתיב ותקעתם והדר תרועה והדר כתיב תרועה ותקעו, כלומר אחר התרועה - יתקעו) .
ורבי יהודה, לפנייה ולאחריה מנליה?
נפקא ליה מ- שנית.
ורבנן מאי טעמיהו?
דכתיב (במדבר י"ה) ובהקהיל את הקהל תקעו ולא תריעו, ואי סלקא דעתא תקיעה תרועה אחת היא, אמר רחמנא פלגא דמצוה עביד ופלגא לא עביד?
ורבי יהודה?
ההוא לסימנא בעלמא הוא דאתא (ההיא תקיעה שהיא להקהיל הקהל - אינה אלא לסימן כשהיה משה רוצה לדבר אליהם, ואינה מצוה) .
ורבנן?
סימנא הוא, ורחמנא שויה מצוה (שמצוים להקהיל בסימן זה - ולא באחד) .

כמאן אזלא הא דאמר רב כהנא 'אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום
(לא היה מפטיק בינתים אלא כדי נשימה) ' ?
כמאן ? - כרבי יהודה.
אי רבי יהודה - פשיטא ? :

(סוכה נד, א)

מהו דתימא אפילו כרבנן (ויכול להפטיק בינתים הפסקה מועטת, ומאי 'אין בין' דקאמר? -
שלא ימתין המתנה מרובה), ולאפוקי מדרבי יוחנן, דאמר: שמע תשע תקיעות
בתשע שעות ביום יצא (תשע תקיעות האמורות בראש השנה מן התורה: שלש למלכיות: תקיעה
תרועה תקיעה, ושלש לזכרונות, ושלש לשופרות, כדאמרין בראש השנה (דף לז, א); והאי דעבדינן טפי - משום
ספיקא דתרועה הוא, דלא ידעינן אי גנוחי הוא אי ילולי הוא) - קא משמע לן.
ואימא הכי נמי?
אם כן מאי 'ולא כלום' (משמע: דאפילו הפסקה מועטת ליתא) ?

ערב שבת שבתוך החג [היו שם ארבעים ושמונה: שלש לפתיחת שערים: שלש
לשער העליון ושלש לשער התחתון; ושלש למילוי המים, ושלש על גבי מזבח; תשע
לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ותשע למוספין; שלש להבטיל את
העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול]:
ואילו למעלה עשירית [כמו שאמרו לעיל: הגיעו למעלה עשירית - תקעו
והריעו ותקעו] לא קתני, מתניתין מני?
רבי אליעזר בן יעקב היא, דתניא: 'שלש למעלה עשירית; רבי
אליעזר בן יעקב אומר: שלש על גבי המזבח'; האומר למעלה
עשירית - אינו אומר (שהיו תוקעין) על גבי המזבח, והאומר על גבי
המזבח - אינו אומר למעלה עשירית!
מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב?
כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה עשירית למה לי דתקע האי לאו
שער הוא הלכך על גבי המזבח עדיף;
ורבנן סברי: כיון דתקע למילוי המים, על גבי המזבח למה לי?
הלכך למעלה העשירית עדיף.

(הכי גרסינן: לגבי המזבח למה לי דתקעו? הא תקע ליה למילוי המים. כל תקיעות הללו של שער העליון
והתחתון ושער המים - משום מילוי המים הוא, הלכך לערבה למה לי תקיעה? הא כל הני תקיעות דמוספין
בחג אינן אלא משום ושאבתם מים בששון [ישעיהו יב, ג], הלכך הואיל וגמירי חשבון התקיעות בחג שנים עשר -
למעלה העשירית עדיף למיעבד, דמוכחא מילתא שהן משום מילוי המים: שתוקע לכולן על דבר המילוי כסדר,
ומעלה עשירית משום דמקום מסוים בעלמא הוא לידע היכן תוקעין אותם;
ואני שמעתי שלש לגבי מזבח' - כשמוליכין את המים למזבח, והכי גרסינן: לגבי המזבח למה לי דתקעו? הא
תקע ליה בשעת נסוך המים תשע לתמיד של שחר בשעת נסכים היו, שאין אומרים שיר אלא על היין; וקשיא
לי: אם כן נפישן להו תקיעות, דהא איכא הנך דתנן גבי זקיפת ערבה! או שמא זקיפת ערבה בעת שמוליכין
המים למזבח היא?)

כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא, אייתי מתניתא בידיה:
'ובגין אהרן הלהנים יתקעו בתצצרות [והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם], שאין תלמוד
לומר יתקעו שכבר נאמר (במדבר י, י) [ובגיוס שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם] ותקעתם
בתצצרות על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם [והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם], ומה
תלמוד לומר יתקעו? (אלא [יכתב] ובגין אהרן בתצצרות)
הכל לפי המוספין תוקעין'. (מפרש ואזיל לה:)

הוא (רבי אחא) תני לה והוא אמר לה (הוא היה מפרש לה): (דמאי חכל לפי
המוספין' דקאמרין?) - לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף (יום שיש בו שתי קדושות
כגון שבת ויום טוב וצריך שני מוספין - תוקעין לכל מוסף: שאומרים למוסף שבת שיר של שבת - ותוקעין תשע
תקיעות לשלשה פרקים, ולמוסף יום טוב שיר של יום טוב - ותוקעין תשע תקיעות).

תנן: 'ערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה' ואם איתא
(דתוקעין על כל מוסף), ליתני שבת שבתוך החג, משכחת לה חמשיין וחד!
אמר רבי זירא: לפי שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת (שאינה למצוה
כתקיעות של קרבן דכתיבי בקרא ותקעתם בתצצרות על עלותיכם, אבל הנך לסימנא נינהו: שישמעו ויבאו
למעמדם ולדוכנם, ולא דחו שבת, הלכך הדר הוי להו מ"ח).

אמר רבא: מאן הא (דתריץ הכי) דלא חש לקימחא (טוחן ומוציא סובין ואינו חושש
כלומר מרבה דברים שאינם)! : חדא - ד'בכל יום' (היו שם אחת ועשרים ומני פתיחת שערים
בהדיהו, ואם אינם בשבת נמצא שפוחתין מאחת ועשרים) 'תנן (מתניתין), ועוד: אי נמי
כהדדי נינהו (כלומר: אפילו לדבריו שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת, והווי להו נמי בשבת
שבתוך החג מ"ח כדהווי ארבעים ושמונה בערב שבת שבתוך החג), ליתני 'שבת שבתוך החג

היו שם ארבעים ושמנה' (דהא הוה ליה למיתני ולמישבק ערב שבת), דשמעת מינה תרתי: שמעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב (דאין תוקעין למעלה העשירית אלא על גבי המזבח כדקאמר להו), ושמעת מינה דרבי אחא בר חנינא (ואזיל ושמעין מינה דרבי אחא דתוקעין על כל מוסף, דאילו שלשה להבדיל ושלשה להבטיל אשמעין ברישא, ואמאי שבקה ותנא ערב שבת ולא אשמעין מילתא חדתא אלא דרבי אליעזר בן יעקב לחודה) ! ?

אלא אמר רבא: לפי שאין תוקעין למילוי מים בשבת (שכבר נתמלאו מערב שבת, כדתנן בפרק 'לולב וערבה' (לעיל דף מח, ב) 'אלא שהיה ממלא מערב שבת') דבצרי טובא (כל הנוספות בחג: דשער עליון ותחתון, ושער המים ולגבי מזבח, ובצרי להו נמי דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת, ואיכא טובא)

(לרבי אחא מותבין: (אם איתא דתוקעין לכל מוסף), וליתני נמי 'ראש השנה שחל להיות בשבת', דהא איכא תלתא מוספין: מוסף דראש השנה, מוסף דראש חודש, מוסף דשבת (היו שם מ"ח: כ"א שבכל יום וכ"ז של שלשה מוספין) ? ערב שבת שבתוך החג איצטריך ליה לאשמעין כדדרי אליעזר בן יעקב (דמני להו, ולא חשיב דלמעלה העשירית).

אטו מי קאמר ליתני הא ולא ליתני הא? ליתני הא וליתני הא! תנא ושייר.

מאי שייר דהאי שייר?

שייר ערב הפסח (שיש בשחיטת פסח כ"ז תקיעות, שהפסח נשחט בשלש כתות, כת אחר כת, כדאמר ב'תמיד נשחט' (פסחים דף טו, א), וכל כת קוראה את ההלל שלש פעמים, שהיו פסחיהם מרובין, והיו טעונין הלל בשחיטתם, ולא היו מספיקין לשחוט פסחם כל כת וכת עד שיקראוהו שלש פעמים; ואף על גב דתנן התם 'אף על פי שלא שילשו מימיה' - היינו לא גמרו פעם שלישית כולו, אבל מיהו אין כת שלא היתה גומרתו שתי פעמים ומתחלת בו פעם שלישית, ואין חסר מן התקיעות כלום: שבתחילת קריאתו תוקעין, וכל קריאה - שלש תקיעות) !

(סוכה נד, ב)

אי משום ערב הפסח - לאו שיורא הוא, דהא מני? - רבי יהודה היא, דאמר [פסחים פ"ה מ"ד]: 'ממיהם של כת שלישית לא הגיעה לומר (תהלים קטז, א) אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' [אֶת קוֹלִי תְחֻנָּנִי] (של קריאה ראשונה, ואין בה אלא שלש תקיעות) מפני שהיו עמה מועטין' (שבשתי כתות הראשונות נתמלאה העזרה לכל כת, ונשאר כת שלישית במעט, ולא היה שחיטת פסחיהן מארכת בכדי קריאת שלש הללות) ? !

והא אמרת רישא דלא כרבי יהודה (דאי רבי יהודה, תקיעה ותרועה ותקיעה - בחדא מני להו) ! ?

ודלמא האי תנא סבר לה כוותיה בחדא (בערב הפסח) ופליג עליה בחדא (במנין התקיעות) ?

אלא (הואיל ואיכא לאוקמה כרבי יהודה) מאי שייר דהאי שייר? - שייר ערב הפסח שחל להיות בערב שבת, אפיק שית (מתקיעות כת שלישית כרבי יהודה) ועייל שית (דכל ערב שבת דהבטלה והבדלה).

ואין מוסיפין על מ"ח:

(בתמיהה גרסין ליה: ולא? והא איכא ערב הפסח שחל להיות בשבת, דאי לרבי יהודה - חמשים וחדא (כ"א שבכל יום, ותשעה דמוספין - הרי שלשים; ושמונה עשרה דשתי כתות ושלשה דכת שלישית - הרי חמשים וחדא), אי לרבנן חמשים ושבע [שתוקעים את כל תשע התקיעות של הכת השלישית] ?

כי קתני - מידי דאיתיה בכל שנה; ערב הפסח שחל להיות בשבת דליתיה בכל שנה ושנה - לא קתני.

אטו ערב שבת שבתוך החג מי איתיה בכל שנה? זימנין דלא משכחת ליה (שהיו בו תקיעות דמילוי המים דמתניתין), והיכי דמי? - כגון שחל יום טוב ראשון בערב שבת (דשמחת בית השואבה לא דחיא יום טוב, כדתנן: 'מוצאי יום טוב כו', וכי מטי תו ערב שבת - הוה ליה שמיני עצרת) !

כי מקלעין יום טוב ראשון בערב שבת - מדחי דחינן ליה (ועבדינן ליה אלול מעובר, כי היכי דליקלע ראש השנה בשבת).

מאי טעמא?

כיון דאיכלע יום טוב הראשון של חג להיות בערב שבת, יום הכפורים אימת הוי? - בחד בשבת (וחיישין משום ירקיא ומשום מתיא כדאיתא בראש השנה (דף כ, א); הלכך דחינן ליה.

ומי דחינן ליה? והא תנן (פרק 'אלו קשרים'): 'חלבי שבת (של תמיד של בין הערבים) קריבין כיום הכפורים (שחל במוצאי שבת אלמא חייל יום הכפורים במוצאי שבת)', ואמר רבי זירא (התם ב'אלו קשרים'): כי הוינן בי רב בכבל הוה אמרי: הא דתניא 'יום הכפורים שחל להיות ערב שבת לא היו

תוקעין (להבטיל ולהבדיל, משום דיום הכפורים נמי לאו מלאכה עביד), **ובמוצאי שבת** (ואם חל יום הכפורים להיות במוצאי שבת) **לא היו מכדילין** (על הכוס בין קודש לקודש כדרך שמבדילין משבת ליום טוב, דהתם הוא שהיוצא חמור והנכנס קל אבל כאן הנכנס חמור כיוצא לענין כל איסור מלאכה) - (והוא אמרין) **דברי הכל היא** (בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא, דפליגי גבי חלבי שבת קריבין ביום הכפורים מיתוקמה) **! כי סליקית להתם - אשכחתי לרבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, דיתיב וקאמר: רבי עקיבא היא (והתם מפרש למילתיה; מיהו שמעין נמי מבריייתא דחל יום הכפורים במוצאי שבת) !**

לא קשיא: הא (מתניתין) **רבנן**, הא **'אחרים'** היא (רבנן פליגי אדאחרים, ואמרי 'מעברין החודש לצורך', הלכך ראש השנה בערב שבת לא מיקלע, דדחינן ליה; והנך מתניתין דאמרי 'מיקלע' ולא אמרינן 'דחינן' - אחרים היא, דאמרי 'אין מעברין את החודש לצורך'), **דתניא: 'אחרים אומרים: אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה**

אלא ארבעה ימים בלבד (אם זה באחד בשבת - יחול לשנה הבאה בחמישי בשבת, דהיינו ארבעה ימים; וזה הסדר - לפי מולד לבנה הוא: שבין מולד למולד עשרים ותשעה יום ומחצה; לשני מולדות - חמשים ותשעה; נמצא כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר; ואחרים סבירא להו דאין מעברין ואין מחסרין שום חודש לצורך, אלא קובעים ראשי חדשים אחד מלא ואחד חסר; לעולם נמצא בין פסח לפסח ארבעה ימים: ששה מלאים וששה חסרים - שלש מאות וחמשים וארבעה ימים הן; שלש מאות וחמשים ימים = חמשים שבועות, נמצאו ארבעה יתירים בין קביעת שנה זו לקביעת שנה הבאה), **ואם היתה שנה מעוברת - חמשה** (דקסבר חדש העיבור לעולם חסר; עשרים ושמונה ימים שלו = ארבעה שבועות; נמצא יום אחד יתר; תנהו על ארבעה ימים שבשנה פשוטה - הרי חמשה) .

מיתבי (לרבי אחא, דאמר תוקעין על כל מוסף ומוסף): **'ראש חדש שחל להיות בשבת, שיר של ראש חדש דוחה שיר של שבת'** [נרעיון זה בירושלמי שקלים פ"ה ה"ד, סוכה פ"ה ה"ו] **ואי איתא, לימא דשבת ולימא דראש חדש!?**

אמר רב ספרא: מאי 'דוחה'? - דוחה לקדם. **ואמאי? תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם?**

אמר רבי יוחנן: לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו (האי חשיבותא עבדינן ליה להיכרא: שיכירו דפשיטא להו לבית דין שקידשוהו כהלכתו, ולא יגמגם לב אדם עליו, דרוב בני אדם לא ראו חידוש הלבנה) .

והאי היכירא עבדינן? הא היכירא אחרייתא עבדינן, דתנן [שקלים פ"ה מ"ח, במקום 'חלבי' כתוב 'אברי'] **: 'חלבי'** (הוא הדין לכל אברי, דכל אברי עולה קרי 'חלבי') **תמיד של שחר ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח** (ששה כהנים הזוכים בהולכת אברים, כדאמרינן בסדר יומא (דף כז.) מסדרין אותנו בתחתיתו של כבש מחציו ולמטה במזרחו של כבש, עד שיבא המעלה ומקטירן מן הכבש ולמזבח, וזה היה סימן שהן של תמיד; שפעמים היו מתעכבין אברי תמיד עד המוסף והיה צריך היכר שלא יקטירו למוספין קודם לעולת התמיד, דהא מפקין מקרא שאין שום קרבן קודם על המערכה לתמיד של שחר, הלכך היה צריך היכר), **ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב** (כנגדו במערבו של כבש: שהכבש רחבו שש עשרה אמה מן המזרח למערב, ואורכו ל"ב מן הצפון לדרום), **ושל ראש חדש** (אברים של מוספי ראשי חדשים) **ניתנין תחת כרכוב המזבח ולמטה** (בכבש סמוך לכרכוב המזבח למטה הימנו מעט, דהיינו בחצי העליון של כבש) ' (שכל הכבש אורכו שלשים ושתים, ואינו משפע ועולה אלא תשע אמות: השש אמות מן הארץ לסובב, והשלש מן הסובב ולמעלה; נמצאו שני שלישי אורך הכבש מן הארץ לסובב) ,

(סוכה נה, א)

ואמר רבי יוחנן: (לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים): **לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו** (להראות שהן חשובין, ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו) **!?**

תרי היכירא עבדינן, דחזי האי חזי, וחזי בהאי חזי.

מיתבי, דתני רבא בר שמואל: **'יכול כשם שתוקעין על שבת כפני עצמו ועל ראש חדש כפני עצמו'** (יכול כשם שתוקעין על מוסף של ראש חודש כפני עצמו כשחל בחול, ועל מוסף שבת כפני עצמה כשהיא לבדה) - **כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף** (כשחלו להיות יחד) **!?** - **תלמוד לומר** (גבי תקיעות כתיב): [במדבר י: ובימים שמחתכם ובמועדיכם ובקראשי חגשכם] **ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם]** - **תיובתא דרבי אחא!?**

תיובתא.

מאי תלמודא?

אמר אביי: **אמר קרא:** **ובקראשי חגשכם** - הוקשו כל חדשים כולם זה לזה (לענין תקיעות שתקיעותיהן שוות) ;

רב אשי אמר: **כתיב 'חדשכם' וכתוב 'ובראשי', ואיזה חדש שיש לו שני ראשים** (ראש חודש וראש השנה) **!?** - **הוי אומר זה ראש השנה, ואמר רחמנא 'חדשכם'** (חסר כתיב, לענין תקיעות) - **חד היא.**

ועוד תניא: **'בחולו של מועד'** (דסוכות), **בראשון** (ביום הראשון דחוש"מ) **מה היו אומרים** (בשיר המוספין) **?**

(תהלים כט, א) [מזמור לְדָוִד] **הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים** [הָבוּ לַה' כְּבוֹד וְעֹז]; (כל המזמור, על שם שהיום תחלת שמחת בית השואבה, דהיינו כְּבוֹד וְעֹז; ובאותו מזמור [פסוק ג] קול ה' על הַמַּיִם על שם ניסוך המים);

בְּשָׁנִי מַה הָיוּ אוֹמְרִים?

(תהלים נ, טז) **וְלִשְׁעֵי אֶמֶר אֱלֹהִים** [מה לך לספר חֲקִי וּתְשֹׂא בְרִיתִי עָלֶיךָ]; (וכל המזמור דברי כבושין הן לנאספים לעזרה למצות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחים: מה לך לספר חֲקִי? כלומר: למה לך לבא לבית זה עם שאר עמי אם אינך חוזר בתשובה? ובאותו מזמור כתיב [פסוק יד] **זָבַח לְאֱלֹהִים תּוֹדָה וְשִׁלְשָׁם לְעֵלְיוֹן נִדְרֶיךָ** על שחג הסוכות זמן בל תאחר הוא לשלש רגלים כסדרן; וסוף המזמור [פסוק כג] **זָבַח תּוֹדָה יִכְבְּדֵנִי וְשִׁם דָּרְךָ [אַרְאֵנוּ בְּיָשַׁע אֱלֹהִים]**)

כַּשְׁלִישִׁי מַה הָיוּ אוֹמְרִים?

(תהלים צד, טז) **מִי יָקוּם לִי עִם מְרֻעִים** [מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פְּעָלֵי אֱוֹן];

כַּרְבִּיעִי מַה הָיוּ אוֹמְרִים?

(תהלים צד, ח) **בִּינוּ בְּעָרִים בָּעָם** [וּכְסִילִים מִתִּי תִשְׁכִּילוּ];

(**מִי יָקוּם לִי עִם מְרֻעִים** ו- **בִּינוּ בְּעָרִים** מוקדם ו- **מִי יָקוּם לִי** מאוחר, והם מקדימין את המאוחר; ונראה בעיני מפני שפרשת **מִי יָקוּם לִי** מדברת על צרותן: שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי ואף על פי כן אינן נמנעים מלשמוח שמחת מלכם, ומתפללים **מִי יָקוּם** לנו להצילנו מן המרעים האלה, לולי ה' עֲזָרְתָה לִי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוֹמָה נִפְשִׁי [פסוק יז] **אִם אֲמַרְתִּי מָטָה רָגְלִי חֲסָדְךָ ה' יִסְעֲדֵנִי** [פסוק יח] וגו' **בְּרַב שָׂרָעַי בְּקִרְבִּי תִנְחַוּמִיךָ יִשְׁעֶשְׂעוּ נִפְשִׁי** [פסוק יח], כלומר: אף לפי צרותינו אין אנו נמנעין מלבא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור; ולמחר **בִּינוּ בְּעָרִים בָּעָם** מפני שעכשיו זמן מתנות עניים, שהוא זמן אסיף; זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם - קורין לפנייהן להוכיחם שיעשירו כראוי, ואף על פי שהמעשרות בצנעה ולא יאמרו 'מי רואנו ומי יודענו' - לכך אומר **בִּינוּ בְּעָרִים בָּעָם** שאומרים בלבם "מי יגיד מעשינו", הִנֵּטֶע אֲזֶן הָלֵא יִשְׁמַע אִם יֵצֵר עֵין הָלֵא יִבִּיט [פסוק ט], הִיטֵר גּוֹיִם הָלֵא יוֹכִיחַ הַמֶּלֶכֶד אֲדָם דָּעַת [פסוק ט] וגו' עד **מִי יָקוּם לִי**.)

כַּחֲמִישִׁי מַה הָיוּ אוֹמְרִים?

(תהלים צא, ט) **הַסִּירוּתִי מִסֶּבֶל שָׁכְמוֹ** [כִּפְּיוּ מִדּוֹד תַּעֲבֹרְנָה] (דברי תנחומין הן: אם תזכו [פסוק יח] **בַּצָּרָה קִרְאָתְךָ וְאַחֲלָצְךָ אֶעֱבֹד בְּסִתְרֵי רַעַם אֲבַחֵךְ עַל מִי מְרִיבָה סֶלָה כו'** על המים שנידונין עליהם בחג; לפי מה שאני בוחנך - אפסוק לך: על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להם, וכתיב במזמור זה [פסוק יא] **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם הֶרְחַב פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ: שֶׁאֲשַׁלַּח לָכֶם בִּרְכָה, וְסוֹף הַמִּזְמוֹר [פסוק יז] וַיֵּאכִלְהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה וּמִצּוֹר דָּבַשׁ אֲשֶׁבִּיעֲךָ;**)

כַּשְׁשִׁי מַה הָיוּ אוֹמְרִים?

(תהלים צב, ה) [לא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ] **יְמוּטוֹ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ;** (במזמור [פסוק א, ב] **אֱלֹהִים נֹצֵב בַּעֲדַת אֵל, וְאוֹמְרִים כֹּל הַמִּזְמוֹר עַל שֶׁשׁ שִׁכְתוּב בּוֹ [פסוק ג] עֲנִי וְרַשׁ הִצְדִּיקוּ אֵלּוֹ מַעֲשֵׂרוֹת, שֶׁכֵּךְ הוּא נִדְרֵשׁ בְּחוּלִין: 'צִדֵּק מִשְׁלָךְ וְתֵן לוֹ' בַּפֶּקֶד 'הַזְרוּעַ' (חולין דף קלד, א) לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ וְיָמִי שֶׁאֵינוֹ נֹתֵן לָבוֹ לְהַבִּין, לִכְךָ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ - זוֹ מִיתָה, כְּדֵתֵן (אבות פ"ה מ"ט) 'צִדְקָתָהּ פִּרְקִים הַדָּבָר מִתְרַבֶּה כו' בְּמוֹצָאֵי הַחֹג' שֶׁבְּכֹל שָׁנָה מִפְּנֵי גִזְלֵי מִתְנֹת עֲנִיִּים, וְגוֹרֵם קִלְלָה לְעוֹלָם וָרַעבֹן: שֶׁ-יְמוּטוֹ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ)**

וְאִם חַל שַׁבַּת בְּאַחַד מֵהֶם - יְמוּטוֹ יִדְחָה (ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת שהוא שיר אחרון, ונדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול; שאין מדלגין סדר השיר, ובשני שיר של אחד בשבת - נמצא האחרון נדחה);

רַב סִפְרָא מִנַּח בְּהוּ סִימְנָא: הוֹמַבָּה י;

רַב פַּפָּא מִנַּח בְּהוּ סִימְנָא: הוֹמַבָּה י (סימן סדר הפרשיות הוא, ומחליף להקדים

הַסִּירוּתִי (תהלים פא) ל- **בִּינוּ בְּעָרִים בָּעָם** (תהלים צד, חלק ראשון);

וְסִימְנָךְ (שלא תטעה איזה סימן של רב ספרא) **'אִמְבוּהָ דְסִפְרֵי'** (גדודי אנשים ונשים רגילים להלך במבוי של מלמדי תינוקות שהתינוקות ואבותיהם ומותיהם מצויין אצלם; אף כאן מי ששמו ספרא היה סימנו הוֹמַבָּה"י שדומה לתיבת אמבוהא);

תִּיּוֹבְתָא דְרַבִּי אַחָא בְּרַחֲמֵינָא (דאמר תוקעין על כל מוסף - אלמא דאמר לכל אחד שירו, והכא קתני ימוטו ידחה - אלמא לא אמרו בשבת של חול המועד אלא שיר של שבת) ?

תִּיּוֹבְתָא .

וְהָא רַבִּי אַחָא בְּרַחֲמֵינָא - קִרָּא וּמִתְנִיתָא קָאמֵר ?

אִמֵּר רַבִּינָא: לומר שמאריכין בתקיעות (ברייתא קתני סתמא 'הכל לפי המוספין תוקעין', ורבי אחא פירשה שתוקעין על כל מוסף, ולא הוה ליה לפרושי הכי: דודאי אין אומר אלא שיר אחד, ואין כאן אלא תשע תקיעות לשלשה פרקי השיר, וברייתא קא משמע לן שמאריך במשך התקיעות כשיש שני מוספין, ואומרים השיר לאחר שקרבו נסכי שניהם) .

רַבִּנָּן דְקִיסְרִי מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי אַחָא אִמֵּר: לומר שמרבה בתוקעין (שמוסיפין חצוצרות ותוקעין יחד, וכולהו חד מיחשבי, דתנן בערכין (דף יג, א) **'אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתִּי חֲצוֹצְרוֹת וּמִתְשַׁע כְּנוֹרוֹת וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם'**) .

וְאַנֵּן, דְּאִיתָ לָן תְּרֵי יוֹמֵי - הֵיכִי עֲבַדִּין ? (משום דאיירי בשתי פרשיות המאורעות ליום, דדחינן חדא מינה קבעי לה: ואנן דמביעי לן למימר בצלותא דמוספין את מוספי היום, וקרבות החג אינן שוין: שהפרים מתמעטין והולכין, ואית לן תרי יומי יום טוב מספיקא, ולא מצינן למימר ביום טוב שני פרשת **וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי** [במדבר כח, יז] דאם כן עבדינן ליה חול! ומביעי לן למימר ביה **וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם** [במדבר כח, יב], כיומא קמא - הֵיכִי עֲבַדִּין בְּרִאשׁוֹן שֶׁל חוֹל הַמוֹעֵד וּבְשַׁאֲרֵי הַיָּמִים? מִי אִמְרִין בְּיוֹמָא קָמָא **וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי** דהוה לן למימר מאתמול, וכן כסדר, ונמצא שביום השביעי של ערבה נאמר **וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי** [במדבר כח, כט], ועל כרחק למחר - שהוא יום טוב - לא מצית למימר **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** [במדבר כח, לב] דאם כן עבדת ליה חול, ונמצא שביעי נדחה? או דלמא יומא קמא אמרינן **וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** [במדבר כח, כג], ושני נדחה ממקומו מפני שהוא ספק - ידחה לגמרי) ?

אביי אמר: שני ידחה;

רבא אמר: שביעי ידחה.

תניא כותיה דרבא: 'אם חל שבת להיות באחד מהן - 'ימוטו' ידחה' (שהוא אחרון, אלמא פרשה שנדחת היום - אומרים אותה למחר, ואחרונה נעקרת).

אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגי דלוגי (ונמצאו כולן עומדין: אומרי ביום ראשון של חול המועד - ביום השני וביום השלישי: ספק שני ספק שלישי; ולמחר אומרים ביום השלישי וביום הרביעי, ובשלישי דחול המועד - ביום הרביעי וביום החמישי, וברביעי - ביום החמישי וביום הששי, ובחמישי דחול המועד - שהוא הושענא רבא - אומרים ביום הששי וביום השביעי, כספיקו, והיינו 'דלוגי': שאומרים היום מה שאמרו אתמול, כדאמרינן (מגילה דף כב, א) גבי ראש חודש: רב אמר דולג: שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון;

וכי היכי דאתקין אמימר לענין תפלה - עבדינן נמי לענין קוראי התורה: שהרביעי הקורא - שהוא מוסף בחולו של מועד יותר משאר ימים, וניכר שהוא בא לכבוד היום - הוא קורא את ספיקי היום, כמו ששליח צבור אומר; ואם שבת - הוא קורא המפטיר, והשלשה שקורין תחילה אין מקפידין על קריאתם, יקראו מה שירצו; ומכל מקום כך היו נוהגין רבותי: שני ראשונים קוראים שנים: ספיקי היום והשלישי בפרשת יום המחרת, שאינה מספיקת היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים).

(סוכה נה, ב)

משנה:

יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה-עשר פרים, אילים שנים, ושעיר אחד (וכל המשמרות עולות לרגל, ושש עשרה מהם מקריבין שש עשרה בהמות הללו); נשתיירו שם י"ד כבשים לשמונה משמרות (דכל המשמרות זוכות בחובות הבאות מחמת הרגל ברגל, ואין משמר של אותה שבת יכולה לעכב עליהן, כדאמרינן בגמרא);

ביום ראשון (שהיו שמונה משמרות לי"ד כבשים) ששה מקריבין שנים שנים (משמרות מן השמונה היו מקריבין שני כבשים כל אחת מהן הרי שנים עשר כבשים), והשאר (שנים הנותרות) אחד אחד;

בשני (שנתמעט אחד מן הפרים ונשתיירו תשעה משמרות לי"ד כבשים) - חמשה מקריבין שנים שנים (הרי עשרה), והשאר אחד אחד (ארבעה הנותרות מקריבות כל אחד כבש אחד);

בשלישי (שנתמעט עוד אחד מן הפרים ונשארו עשרה משמרות לי"ד כבשים) - ארבעה

מקריבין שנים שנים (דהוו להו שמונה), והשאר אחד אחד;

ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד;

בחמישי שנים מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד;

בששי אחד מקריב שנים, והשאר אחד אחד;

בשביעי כולן שוין;

בשמיני חזרו לפייס כברגלים; אמרו: מי שהקריב פרים היום - לא יקריב למחר, אלא חוזרין חלילה.

[עיי' ב"משניות מאירות" לטבלה מוצלחת מאד]

גמרא:

נימא מתניתין (דקתני 'צמני חוזרים לפייס כברגלים', וקא טלקא דעתיה דכל המשמרות באות ומפסות) רבי היא, ולא רבנן, דתניא: 'פר הבא בשמיני בתחילה מפייסין עליו' (כל המשמרות, כאילו הוא תחילת קרבנות, ולא אמרינן ליקרבו חד מהנך שלא שילשו) - דברי רבי, וחכמים אומרים: אחת משתי משמרות דלא שִׁלְשׁוּ בפריים עושה אותו'.

אפילו תימא רבנן, אטו שתי משמרות לא אפוסי בעי (בין שתיהן איזה מהן תזכה בו? ודלמא ההוא פייס דקאמר מתניתין - בין שתיהן היה, דהא לא תנן ביה 'בתחילה')?

כמאן אזלא הא דתניא [תוספתא סוכה פ"ד מ"ט]: 'כל המשמרות שונות ומשלשות חוץ משני משמרות שונות ואין משלשות' - נימא רבי ולא רבנן? אפילו תימא רבנן, מאי 'לא שלשו'? - בפרי החג; ומאי קא משמע לן (וכי מניינא אתא לאגמרינן שכן עולה החשבון כשחוזרין חלילה)? (ומשני): הא קא משמע לן (מאי דאשמועינן נמי תנא דמתניתין): מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר, אלא חוזרין חלילה.

אמר רבי אלעזר: הני שבעים פרים (פרי החג - שבעים הם, חוץ משל שמיני) - כנגד מי?

כנגד שבעים אומות (לכפר עליהם: שירדו גשמים בכל העולם, לפי שנידונין בחג על המים). פר יחידי (של שמיני) למה?

כנגד אומה יחידה, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו "עשו לי סעודה גדולה"; ליום אחרון אמר לאוהבו "עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך" (אין לי הנייה וקורת רוח בשל אלו, אלא בשלך).
אמר רבי יוחנן: אוי להם לעובדי כוכבים שאָפְדוּ ואין יודעין מה שאָפְדוּ: בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר עליהן, ועכשיו מי מכפר עליהן?

משנה:

בשלשה פרקים (בשלשה רגלים) בשנה היו כל משמרות שוות באימורי הרגלים (בעורות של עולות ובחזה ושוק של שלמי חגיגה הבאות מחמת הרגל; ובגמרא מפרש מאי לשון 'אימורים' דקתני), ובחילוק לחם הפנים (אם אירעה שבת ברגל: שבשבת מסלקין אותו ומסדרין לחם אחר תחתיו, כדכתיב (ויקרא כד, ח) **בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ**); (1) **בעצרת** (כשאירע בשבת ויש בו חילוק חמץ דשתי הלחם, וחילוק לחם הפנים שהוא מצה, כדאמרין ב'כל המנחות באות מצה' (מנחות דף נב, ב); **אומר לו** (לכל אחד כשנותנין לו חלקו) **"הילך מצה!"** (וכשנותנין לו בשתי הלחם אומרים לו) **"הילך חמץ!"** (לפי שאין חולקים קרבן כנגד קרבן, אלא מכל אחד חלקו, כדקיימא לן בקידושין (דף נג, א) ובמנחות (דף עג, א) מ- **לְכָל בְּנֵי אֱהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאִתּוֹ** (ויקרא ז, י); ולפיכך מודיעים אותו) **משמר שזמנו קבוע** (שהיה משמש בשבת זו שהרגל חל בתוכה) - **הוא מקריב תמידין** (שהרי אינם בשביל הרגל) **נדרים ונדבות** (שנדבו ונדדו כל השנה ומקריבין אותם עכשיו - אין שאר המשמרות זוכין בהם שאין זוכין אלא חובות שמחמת הרגל), **ושאר קרבנות צבור ומקריב את הכל** (בגמרא מפרש לאתויי מאי).

גמרא:

'אימורי הרגלים'? של גבוה נינהו (ומאי **שוות** איכא) ?!
אמר רב חסדא: מה שאמור ברגלים (בחילוק קרבנות האמורים ברגל הראויין להתחלק, כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה של כל יחיד ויחיד, ועורות של עולות וראייה, ומוספי צבור, ושעירי חטאות).

תנו רבנן [ספרי שופטים פסקה קסט]: **'מנין שכל המשמרות שוות באימורי הרגלים? תלמוד לומר: (דברים יח, ו) [וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם] וְבָא בְּכָל אֹתָת נַפְשׁוֹ [אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'] [פסוק ז] וְשָׁרַת [בָּשָׂם ה' אֱלֹהֵיו כָּל אֲחֵיו הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה']** (שאין המשמר מעכב עליו; וכיון דזוכה בעבודתו - זוכה באכילתו, דכתיב (ויקרא ז, ט) **לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה**; ובכ"ד מקומות נקראו כהנים 'לויים');
יכול אף בשאר ימות השנה כן?
תלמוד לומר מאחד שעריך (רישיה דקרא וכי יבא הלוי מאחד שעריך, ודריש ליה הכי: כמו **אחד** שעריך) **לא אמרתי אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד** (כלומר בעיר אחת).

ובחילוק לחם הפנים:

תנו רבנן [ספרי שופטים פסקה קסט]: **'מנין שכל המשמרות שוות (ברגל) בחילוק לחם הפנים?**

(סוכה נו, א)

תלמוד לומר: (דברים יח, ח) חֶלֶק כְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ [לבד ממקרי על האבות] (בתריה דההוא קרא דלעיל כתיב, דאוקמא ברגל): **כחלק עבודה כך חלק אכילה** (שוה בכלן, כחילוק עבודה, דאתרבי לעיל מ- **וְבָא בְּכָל אֹתָת נַפְשׁוֹ וְשָׁרַת**).
ומאי 'אכילה'? (איצטריך לאשמועינן): **אילימא קרבנות** (דשעירי חטאות וחזה ושוק), **מהתם נפקא:** (ויקרא ז, ט) **[וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאֲפֶה בְּתַנּוּר וְכָל נִגְשָׁה בַּמִּזְבֵּחַ וְעַל מִחְבַּת] לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה** (מי שעובדה - אוכלה, וכיון דאתרבי לעבודה - פשיטא דמיכל נמי אכלי) ?!
- **אלא לחם הפנים** (לחם הפנים איצטריך לרבוויי, שאין בו שום עבודת לחם, שכבר נעשית עבודתו משבת שעברה);

יכול אף בחובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל (יהו זוכין בעבודתן ויחלוקו)?
תלמוד לומר: לבד ממקרי על האבות (חוץ ממה שמכרו אבות זה לזה); **מה מכר האבות זה לזה** (כלומר: שהתנו ביניהם שיהו משמשין כל אחד בשבתו קבוע)? **"אני בשבתי ואתה בשבתך"** (ונדרים ונדבות וקרבנות צבור, דאיתנהו בשאר ימות השנה, והרי הן למשמר המשמש - ליתנהו בכלל הרגל, שלא יהו שוין בהן, אלא למשמר שבאותו שבווע יהו [ב]כשאר ימות השנה; הלכך על כרחך לא אתרבו מ-חֶלֶק כְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ אלא ממשמעותיה דקרא דבר שאין בו אלא אכילה, והיינו לחם הפנים, דאכילה אית ביה אבל עבודה לית ביה).

בעצרת אומר לו [”הילך מצה!”] ”הילך חמץ”! :
 איתמר: רב אמר: סוכה ואחר כך זמן (מי שלא בירך שהחיינו בעשייתה: שהיתה עשויה ועומדת, ותניא בפרק ’לולב וערבה’ (לעיל דף מו,א) כשנכנס לישב מברך שתיים: סוכה וזמן, ואמר רב: סוכה לימא ברישא, והדר זמן); רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה: רב אמר סוכה ואחר כך זמן: חיובא דיומא עדיף; רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה: תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם (זמן תדיר, שנוהג בכל הרגלים).
 לימא רב ורבה בר בר חנה בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל קמיפלגי, דתנו רבנן [ברכות פ”ח מ”א]: ’דכורים שבין בית שמאי ובית הלל כסעודה (דברים שנחלקו בהלכות סעודה): בית שמאי אומרים: (כשמקדש בערבי שבתות) מברך על היום ואחר כך מברך על היין (קידוש היום תחילה ואחר כך ברכת היין), ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היום’ [תוספתא ברכות פ”ה מ”כה] ’בית שמאי אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא (שאם לא מפני קידוש - לא היה נזקק לכוס לפני סעודה) וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא (כלומר: ועוד טעם אחר שקדש היום מאילו משחשיכה, ועדיין יין לא בא לפניו), ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היום, שהיין גורם לקידושא שתאמר (שאם לא היה לו יין - לא היה מקדש בכדי; והוא הדין נמי למקדש על הפת: מקדים ברכת הפת מהאי טעמא, שהפת במקום יין); דבר אחר: ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה, תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם’ - לימא רב דאמר (דאמר חובת היום עדיפא מתדיר) כבית שמאי, ורבה בר בר חנה דאמר כבית הלל (דאמר תדיר עדיף)?

אמר לך רב: אנא דאמרי אפילו לבית הלל; עד כאן לא קאמרי בית הלל התם אלא שהיין גורם לקידושא שתאמר (אי לאו דהאי טעמא נמי איכא - משום תדיר לא הוּוּ מקדמו ליה, דחובת היום עדיפא), אבל הכא: אי לאו זמן, מי לא אמרינן סוכה?

ורבה בר בר חנה אמר לך: אנא דאמרי אפילו לבית שמאי: עד כאן לא אמרי בית שמאי התם אלא שהיום גורם ליין שיבא, אבל הכא: אי לאו (ישיבת) סוכה - מי לא אמרינן זמן (כגון: הולכי דרכים דפטורין מן הסוכה - אומרינן זמן בשביל המועד, כמו בשאר רגלים)?

תנן: ’בעצרת אומר לו ”הילך מצה”, ”הילך חמץ”, והא הכא דחמץ עיקר (שהיא חובה ליום) ומצה טפל (שהוא של שבת שעברה, וקתני דפלגי מצה ברישא - אלמא תדיר עדיף), וקתני ’”הילך מצה” ו”הילך חמץ”’, תיובתא דרב! ?
 אמר לך רב: תנאי היא, דתניא: ’”הילך מצה הילך חמץ”; אבא שאול אומר ”הילך חמץ הילך מצה”’.

דרש רב נחמן בר רב חסדא: לא כדברי רב דאמר סוכה ואחר כך זמן, אלא זמן ואחר כך סוכה;
 ורב ששת בריה דרב אידי אמר: סוכה ואחר כך זמן;
 והלכתא: סוכה ואחר כך זמן.

משמר שזמנו קבוע [הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות] ושאר קרבנות צבור:
 לאתויי מאי?
 לאתויי פר העלם דבר של צבור (אם אירע בהן ברגל שעברו עבירה בהוראת בית דין), ושעירי עבודת כוכבים.

והוא מקריב את הכל:
 לאתויי מאי?

לאתויי קייץ המזבח (כשהוא בטל: שכלתה הקטרת תמיד ואין מביא נדר ונדבה - היו שופרות שם שנותנין בהם מעות כל מותרות השנויין בהש”ס בכל מקום, וכל מקופ שאמרו ’ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה’, ומהן לוקחין עולות לקייץ המזבח; ולשון ’קייץ’ כאדם האוכל תאנים בקינוח סעודה).

משנה:

יום טוב הסמוך לשבת - בין מלפניה בין לאחריה - היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים (מפרש בגמרא שחל יו”ט לאחריה דלא הוי ליה שבת שבתוך החג, ואפילו הכי, הואיל וצריכין להקדים ביאתן מערב שבת בשביל יום טוב - שהרי בשבת לא

יוכלו לבא - חולקין בלחם הפנים; וכן אם חל שמיני לפניו בערב שבת, אף על פי שאין השבת בתוך החג - חולקין בו, הואיל ולא יוכלו ללכת);

חל להיות יום אחד [להפסיק] בינתיים (כגון שחל יום טוב ראשון בשני בשבת, שהיו יכולין לבא באחד בשבת והם קדמו ובאו מערב שבת, או שחל יו"ט האחרון בחמישי בשבת, שהיו יכולין לילך מערב שבת ונתעכבו שם בשבת) - **משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתיים** (כל המשמרות שנתעכבו אין נוטלין אלא שתי חלות, ומשמר שזמנו קבוע נוטל עשר, וחולקין אותן בין משמר הנכנס למשמר היוצא כדרך כל שבתות השנה);

ובשאר ימות השנה הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש.

רבי יהודה אומר: הנכנס נוטל שבע (מפרש בגמרא שהמשמרות מתחלפות בשבת: זו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית, כדאמרין בגמרא בברייתא) **והיוצא נוטל חמש.** **הנכנסין חולקין בצפון** (את המגיע לחלקן, כדאמרין בגמרא, כדי שיראו הנכנסין שהצפון עיקר, שהרי קבעו הכתוב לשחיתת קדשי קדשים) **והיוצאין (חולקים) בדרום** (כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להם, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר).

בילגה (שם המשמרה) **לעולם חולקת בדרום** (ואפילו כשהיא נכנסת; קנס הוא שקנסוה, כדמפרש בגמרא), **וטבעתה קבועה** (עשרים וארבע טבעות היו בעזרה במקום בית המטבחיים, כנגד עשרים וארבע משמרות, והיו נתונות באבני רצפה, והטבעת פתוחה מצד אחד, והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר ופותח לתוך הרצפה; וטבעת של בילגה קבועה ואינה נהפכת, כדי שתשתמש בשל אחרים, וגנאי הוא לה), **וחלונה סתומה** (חלונות היו בבית החליפות בעובי כותלי התאים שבצפונם של היכל ששם גונזין את סכיניהן, כדתנן במסכת מדות (פ"ד משנה ז) וסתמו חלונה של בילגה).

גמרא:

מאי 'מלפניה' ומאי 'מלאחריה'?: אילימא לפניו יום טוב ראשון לאחריו יום טוב אחרון - היינו שבת שבתוך החג?!
אלא לפניו יום טוב אחרון, לאחריו יום טוב ראשון; מאי טעמא?
כיון דהני מקדמי והני מאחרי - תיקנו רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי.

חל יום אחד [וכו'] **רבי יהודה אומר: הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש:**

(סוכה נו, ב)

והני תרתי מאי עבידיהו (אדרבי יהודה קאי, דאמר **הנכנס נוטל שבע**)?
אמר רבי יצחק: בשכר הגפת דלתות (שמשמר הנכנס מגיף הדלתות ערבית שפתח אותן משמר היוצא).

ונימא ליה (יוצא לנכנס) **דל בדל** (הסר חוק זה מכאן בשביל שיסירוהו אצלך: אם תטול עכשיו שבע - יטול לשבת הבאה משמר הנכנס שבע, ואתה טול עתה בשוה כדי שתטול גם אתה לשבת הבאה בשוה! 'דל' = הסר, כמו 'דל רגלים' (ר"ה דף ב,ז) וכדגרסינן בריש מסכת (דף ב.) **'דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה דל דפנות ליכא צל סוכה';** דל מעשר בהמה (ראש השנה דף ב,ז)?)

אמר אביי: בוצינא טבא מקרא (משל הדיוט הוא: האומר לחבירו "דלעת קטנה אני נותן לך במחומר אם תרצה לתולשה עכשיו תלוש, ואם תרצה להניחה עד שתיגדל ותיעשה קרא - הניחה ותגדל" טוב לו ליטלה מיד, שמא לאחר זמן יתחרט בו זה, או שמא לא יצטרך זה לזה - הכי נמי גבי משמרות: מי שראוי ליטול עכשיו - לא ימתין לשבת הבאה).

אמר רב יהודה: ובמוספין חולקין (כי היכי דפלגי בלחם הפנים משמר הנכנס והיוצא - פלגי נמי בעורות המוספין של כל שבת).

מיתיבי [תוספתא סוכה פ"ד הלכות כד-כה] **לביברמן]: 'משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין; משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין** (מסלקין ומסדרין לחם הפנים, ומקטירין שני ביכי לבונה שסילקו מעל השלחן, והן מתירין את הלחם באכילה, כדכתיב [ויקרא כד, ז] **וְהִיְתָה לֶלֶחֶם לְאֻמָּנָה**) ' ואילו 'מוספין חולקין' לא קתני!?

האי תנא בחלוקה לא קא מיירי.

(ואם תאמר: מאחר שהמשמר היוצא עושה המוספין היאך יחלקו בהם משמר הנכנס?

אינהו נמי מהפכי בהו בצינורא על המזבח כל היום לאחר שיצא משמר היוצא.

ומתניתין, דאיירי בחלוקה ולא תנא חלוקה דמוספין - היינו טעמא דלא אותביה: דאיכא למימר תנא דמתניתין אידי דאיירי בלחם הפנים דרגלים הוא - איירי בלחם דשאר ימות השנה, ואגב גררא בעלמא נסב חלוקה בשאר שבתות..)

אמר רבא: והא תנא דבי שמואל דמיירי בחלוקה, ו'במוספין חולקין' לא קתני, דתנא דבי שמואל: **'משמרה היוצאת עושה תמיד של שחר ומוספין; משמרה הנכנסת עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין; ארבעה כהנים היו נכנסין שם** (לעזרה): **שנים ממשמר זו ושנים ממשמר זו, וחולקין לחם הפנים' - ואילו 'במוספין חולקין' לא קתני, תיובתא דרב יהודה!**

ת י ו ב ת א .

הנכנסין חולקין בצפון :
תנו רבנן : 'הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו שהן נכנסין ,
והיוצאין חולקין בדרום כדי שיראו שהן יוצאין ' . (טעמא דמתניתין קא
מפרש וגמרא היא.)

בילגה לעולם חולקת בדרום :
תנו רבנן : 'מעשה במרים בת בילגה (ממשמר בילגה היתה, וכן שמע) שהמירה
דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים; כשנכנסו יוונים
להיכל (בימי מתתיהו בן יוחנן) - היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ,
ואמרה "לוקוס" (הוא זאב בלשון יוני) ! לוקוס! עד מתי אתה מכלה ממונן
של ישראל, ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק" ! וכששמעו חכמים
בדבר (לאחר שגברה יד בית חשמונאי) - קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה (של
משמרה; ולקמן פריך: ומשום דידה קנסינן לכולה משמרה?); ויש אומרים : משמרתו שוהה
לבא (כשהגיע שבת שלה - לא היו באים, ומוכחא מילתא שאין העבודה חביבה עליה), ונכנס
ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו (סדר משמרות: בילגה אחר ישבב, וכשישבב יוצא - בילגה
נכנס, וכששוהה משמרת בילגה לבא - עיכבן ישבב במשמרתו ולא יצא; לפיכך קנסוה); אף על פי
ששכיני הרשעים לא נשתכרו (ואף על פי שכל שכיני הרשעים לא נשתכרו, דאוי לרשע אוי
לשכינו) - שכיני בילגה (היינו ישבב) נשתכרו, שבילגה לעולם חולקת
בדרום וישבב אחיו (לעולם) בצפון (אף ביציאתו, שהרי בילגה נכנס אחריו; ושבב הוא
להם לחולקי צפון).'; בשלמא למאן דאמר 'משמרתו שוהה לבא' - היינו
דקנסינן לכולה משמר, אלא למאן דאמר 'מרים בת בילגה שהמירה
דתה', משום בריתה קנסינן ליה לדידיה (כלומר: אפילו לאבוב, מי הוה לן
למיקנסייה)?

אמר אביי: אין, כדאמרי אינשי 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוב
או דאימיה' (משל הדיוט הוא: מה שהתינוק מדבר בשוק - מאבוב או מאמו שמע; אף אם לא שמעה
מאביה שהיה מבזה את העבודה - לא אמרה כן; 'שותא' = דיבור, כמו 'לא תיפוק לכו שותא' (בבא בתרא דף לט,א)
ובקדושין (דף ע"א) 'שותא דמר לא ידענא').

ומשום אבוב ואימיה קנסינן לכולה משמרה?
אמר אביי: אוי לרשע אוי לשכיניו טוב לצדיק טוב לשכיניו, שנאמר
(ישעיהו ג') 'אִמְרו צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פָּרִי מַעֲלִיָּהֶם יֵאָכְלוּ' (בתורת כהנים תניא [ספרא מצורע פרשת ו' הלכה ב]:
וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבֹנִים [ויקרא יד,מ]: נגע באבן שבמקצוע - שניהן חולצין, ואף על פי שהנגע לא נראה אלא בביתו של
זה: מחמת שהיתה עינו צרה בכליו חבירו - לקה בשבילו; מכאן אמרו 'אוי לרשע אוי לשכיניו'; וממילא טוב
לצדיק טוב לשכיניו: דמדה טובה מרובה)

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה